

Open leermaterialen startpagina

Het ontwikkelen, delen en hergebruiken van open leermaterialen kan een belangrijke stap zijn om de kwaliteit en efficiëntie van het hoger onderwijs te verbeteren. Via beleid kun je bewustwording creëren en formeel vastleggen hoe het delen en hergebruik binnen je instelling wordt gestimuleerd. Het stappenplan biedt ondersteuning bij het formuleren van beleid en leidt je langs de verschillende stappen die je moet doorlopen. Het proces om tot een beleidsplan te komen, verloopt niet altijd lineair. Doorloop daarom je eigen pad. Naast de stappen vind je een verzameling van bronnen en interviews met experts.

Experts aan het woord

Lees de interviews met experts op het gebied van open leermaterialen.

→ [Naar de interviews](#)

De stappen**Formuleer een inleiding**

De aanleiding, definities, doelgroepen en de verantwoording.

→ [Lees meer](#)

Formuleer een visie

Inbedding in bestaand beleid, scope van openheid en statements over strategie/visie.

→ [Lees meer](#)

Formuleer doelstellingen

Welke doelstellingen wil je op de verschillende niveaus bereiken.

→ [Lees meer](#)

Formuleer activiteiten

Hoe de instelling delen en hergebruik gaat faciliteren.

→ [Lees meer](#)

Beschrijf de organisatie

De rollen en verantwoordelijkheden binnen de instelling.

→ [Lees meer](#)

Maak een planning

Een tijdspad om de activiteiten te implementeren.

→ [Lees meer](#)

Voor wie is het stappenplan geschreven?

De doelgroep voor dit stappenplan bestaat uit mensen die opdracht hebben gekregen om beleid te schrijven voor het delen en hergebruik van open leermaterialen. We raden aan om verschillende expertises vanuit je eigen instelling te betrekken bij het maken van beleid. Denk daarbij aan de volgende personen:

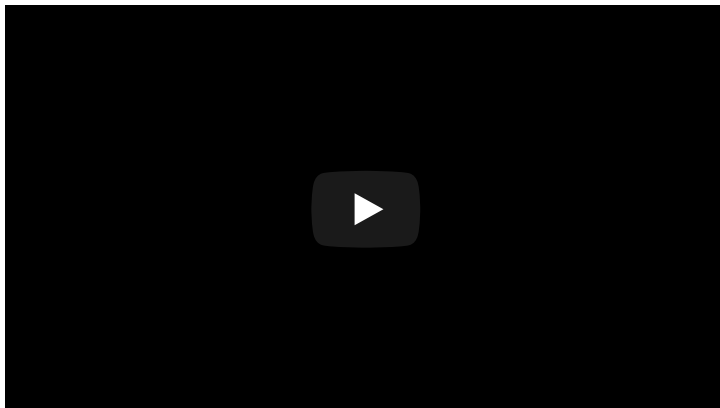
- Beleidsadviseur van centraal of faculteit,
- Bibliotheekmedewerkers/informatiespecialisten,
- Docenten,
- Adviserende, inhoudskundige personen (onderwijskundige, specialist auteursrechten, instructional designer, expert open leermaterialen, expert online- en blendedonderwijs, videospecialisten)

Wat is het doel van het stappenplan?

Het doel van dit stappenplan is om instellingen te helpen met een heldere strategie en beleid, om een impuls te geven aan een cultuur van delen en hergebruiken van leermateriaal.

Beleidsplannen opgesteld na leergang Beleid voor open leermaterialen

In 2018 heeft de SURFacademy leergang Beleid voor open leermaterialen plaatsgevonden. 11 deelnemers van 6 hogeronderwijsinstellingen hebben gezamenlijk het stappenplan doorlopen en een beleidsplan voor open leermaterialen voor hun eigen instelling opgesteld. Bij enkele onderwijsinstellingen heeft dit daadwerkelijk geresulteerd in beleid, bij anderen heeft de leergang bijgedragen aan initiatieven rond het delen en hergebruiken van open leermaterialen.

Stappenplan beleid

[Meer over dit stappenplan](#)

[Experts aan het woord](#)

[Colofon](#)

[Copyright](#)

SURF Open Leermaterialen

[Alle stappenplannen](#)

[Kennismaking open leermaterialen](#)

[Stappenplan Vakvocabulary](#)

[Stappenplan Kwaliteitsmodel](#)

[Open leermaterialen in de praktijk](#)

[Meer informatie over open leermaterialen](#)

Formuleer een inleiding voor het beleidsdocument

≡ NAVIGATIE

Formuleer een inleiding voor het beleidsdocument

In de inleiding beschrijf je de aanleiding voor het opstellen van beleid. Leg uit wat er binnen de instelling wordt bedoeld met het delen en hergebruik van open leermaterialen. Geef aan voor wie het beleidsdocument is bedoeld. In de verantwoording beschrijf je hoe het document tot stand is gekomen en wat ermee zal gebeuren

1. Aanleiding

Bepaal de scope van het beleidsdocument. In de rest van dit document gaan we voor de leesbaarheid uit van de scope van een instelling, maar het kan ook een faculteit of opleiding zijn.

Beschrijf in de inleiding van het beleidsdocument de aanleiding om beleid op te stellen voor het delen en hergebruik van open leermaterialen. Dat kan voor iedere instelling anders zijn. Ga na hoe de toepassing van open leer materiaal de reeds geformuleerde instellingsambities kan versterken. Ligt de focus van de instelling bijvoorbeeld op gepersonaliseerd leren, evidence-based education of blended learning?

Interne aanleidingen

Wellicht is er al sprake van informele initiatieven binnen de instelling voor het delen en hergebruik van open leermaterialen. Misschien is er al sprake van samenwerkingsinitiatieven met andere instellingen. Verwijs naar goede voorbeelden die al plaatsvinden binnen je instelling. Een aantal voorbeelden staat in de SURF-uitgave [Good practices Open leer materiaal binnen vakcommunity's](#). Bekijk ook de projecten van de pijler open leermaterialen van de stimuleringsregeling Open en online onderwijs. Instellingsoverstijgende initiatieven experimenteren met hergebruik van bestaande en open leermaterialen binnen community's van vakdocenten.

Daarnaast kunnen financiële motieven een interne aanleiding zijn. Aan het vrij gebruiken van hoogwaardige open leermaterialen van anderen zijn immers geen kosten verbonden. Let wel, aan het beschikbaar maken van open leer materiaal zijn wel kosten verbonden, zoals voor het inrichten en onderhouden van onderwijsrepositories, (interne) kwaliteits- en auteursrechtelijke controles.

Externe aanleidingen

Een externe aanleiding om serieus werk te maken van een beleid voor de gehele instelling, is mogelijk de uitspraak van voormalig minister Jet Bussemaker van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Zij zei dat het delen en hergebruiken van open leermaterialen in het hoger onderwijs in 2025 vanzelfsprekend geïntegreerd moet zijn. Open onderwijs is een wereldwijde beweging met een sterke politiek component. Wellicht wordt de instelling geprikkeld door de visie van de Europese commissie in ['Opening up Education'](#). Ook recente conferenties zoals [OE Global conference 2018](#) en [Open Ed 18](#) hebben het belang van wereldwijd open en online onderwijs voor het voetlicht gebracht.

In 2012 werd bij het 1e OER World Congress van UNESCO de [Paris Declaration on OER](#) opgesteld en gepubliceerd. In die Declaration worden overheden wereldwijd opgeroepen om leermaterialen die met publiek geld zijn gemaakt onder een open licentie beschikbaar te stellen voor iedereen en adoptie van OER te stimuleren. (R. Schuwer, 2017). Daaropvolgend is in 2017 bij het tweede OER World Congress in Ljubljana (Slovenië) een actieplan met aanbevelingen ondertekend: ["OER for Inclusive and Equitable Quality Education: From Commitment to Action"](#)

Op nationaal niveau wordt gediscussieerd door Stichting Pro, VSNU en HO-instellingen hoe ongeoorloofd hergebruik van content derde partijen terug te dringen. Inzet van open leermaterialen en open accespublicaties, plus creatie van open textbooks kunnen in de nabije toekomst uitkomst bieden.

Jet Bussemaker

“ Het delen en hergebruiken van open leermaterialen moet in het hoger onderwijs in 2025 vanzelfsprekend geïntegreerd zijn. ”

Jet Bussemaker, voormalig minister van OCW

Breder perspectief

Veel experts uit de open onderwijsbeweging zijn het erover eens: het moment is daar om losse initiatieven op te schalen en toe te werken naar bredere adoptie binnen de instelling. Daarvoor is het zaak om het delen en hergebruik van open leermaterialen in een breder perspectief te plaatsen. Het gaat dan om motieven als doelmatigheid en een kwaliteitsverbetering van het onderwijs.

Het moment is daar om losse initiatieven op te schalen en toe te werken naar bredere adoptie binnen de instelling.

Bronnen

1 [Waarom Open Educational Resources? — 2012](#)

Motieven om open leermaterialen te delen en hergebruiken

De special interest group (SIG) Open Education verzamelde mogelijke motieven om open leermaterialen te delen en te hergebruiken.

Wat zijn motieven om het wel te delen en hergebruiken?

- Verbeteren studiekeuzeprocess
- Verhogen studierendement en studenttevredenheid
- Onderwijs op maat en niveaudifferentiatie
- Continue kwaliteitsverbetering
- Profilering, branding (van individuele instelling en NL HO)
- Werving van getalenteerde studenten en medewerkers
- Een leven lang flexibel leren
- Kennisvalorisatie
- Docentprofessionalisering
- Kostenbesparing en efficiency
- Delen als kernwaarde van de wetenschap
- Internationalisering
- Samenwerking met bedrijfsleven / arbeidsmarkt
- Katalysator van innovatie
- Nieuwe doelgroepen
- Education for all
- Hogere kwaliteit
- Meer tijd over voor contact met student
- Snellere, goedkopere productie bij hergebruik
- Vergroting onderwijs aanbod (ook keuze-onderwijs)
- Internationalisering, globalisering van onderwijs
- Self directed learning, personalised learning
- distance learning
- Flexibilisering
- Open science, dus ook open onderwijs

Wat zijn motieven om het niet te delen en hergebruiken?

(de 'koudwatervreeslijst')

- Verdienmodellen zijn niet helder: wie betaalt de rekening?
- Rendement is nog niet bewezen.
- MOOC's zijn vaak 'didactisch arm' (verlengde van F2F onderwijs).
- MOOC's zijn vooral een vorm van reclame en spekken de commercie.
- Het hoger onderwijs heeft andere prioriteiten (prestatieafspraken, bezuinigingen etc.).
- De wetgeving staat de ontwikkeling van open online onderwijs in de weg.
- Er is geen geschikt Nederlands platform om open leer materiaal of open cursussen te delen.
- Er is weerstand om te delen ("ik ga niet investeren in iets waar anderen mee aan de haal gaan").
- Auteursrechten en open licenties zijn lastig.
- Kwaliteit en betrouwbaarheid van open online onderwijs zijn lastig te beoordelen.
- Het is een oerwoud.
- Gratis = inferieur.

- Kwaliteit is niet vastgesteld, niet te controleren
- Er is een oerwoud aan vindplaatsen, te tijdrovend
- "Not made here"
- Angst van docent om controle te verliezen
- Extra werk: zoeken, kwaliteit beoordelen, herontwerp onderwijsmateriaal
- Angst om overbodig te worden als docent
- Er zijn geen beloningen voor publiceren van OER
- Privacy niet gewaarborgd

Open bron

2 De Waarde(n) van Weten. Strategische Agenda Hoger Onderwijs en Onderzoek 2015-2025 — 2015 (PDF) +

Koers Ministerie Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

"Mijn ambitie is dat in 2025 alle docenten aan Nederlandse HO-instellingen hun onderwijsmateriaal open beschikbaar stellen (Open Access Hoger Onderwijs) en dat we daarmee een voortrekkersrol in de wereld vervullen. Optimale benutting van de digitale mogelijkheden is essentieel om het hoger onderwijs van goed naar excellent te brengen, waarbij iedere student het beste uit zichzelf haalt, talent wordt uitgedaagd en achterstanden worden verkleind." Aldus minister Jet Bussemaker op pagina 30 van de Strategische Agenda Hoger Onderwijs en Onderzoek 2015-2025. Het vrij delen van onderwijsmaterialen moet de standaard worden in het hoger onderwijs. Deze externe aanleiding kan voor veel instellingen dé aanleiding zijn om werk te maken van beleid voor het delen en hergebruik van open leermaterialen.

Open bron

3 Doordacht digitaal — 2017 +

Visie De Onderwijsraad o.a. over belang open leermaterialen

De Onderwijsraad pleit voor een duidelijke visie op doordacht gebruik van ICT in het onderwijs. In het advies benadrukt de raad herhaaldelijk het belang van open leermaterialen. De raad suggereert een aantal beleidsmaatregelen om het beschikbaar stellen van leermaterialen te stimuleren, waaronder zorg dragen voor:

- een goede infrastructuur,
- afspraken over metadatering,
- investeren in de creatie van open leermaterialen,
- opzetten van een systeem om kwaliteit van het materiaal te beoordelen.

Bestaande facilitering uitwerken

Onder het kopje 'Bouw bestaande facilitering van open leermiddelen verder uit' (bron 124 t/m 127 in de tekst) schrijft de raad:

Er is behoefte aan krachtiger ondersteuning van het ontwikkelen, delen en bewerken van open leermiddelen. Die rol kunnen bestaande publieke organisaties op zich nemen die zich richten op onderwijsinnovatie en ICT.

Het beoordelen van aanvragen en het toekennen van budgetten voor ontwikkeling van open leermiddelen kan krachtiger worden aangepast. Daarnaast is het van belang dat vergelijkbare ideeën of plannen voor het openonderwijsdomein uit het veld worden gebundeld.

Daarnaast zou er een centrale onlinedatabase beschikbaar moeten zijn met informatie over en materialen voor digitalisering in het onderwijs. Deze centrale database zou ook metadata moeten bevatten, onder andere over de onderwijsdoelen en het niveau van elk onderdeel in de database.

In de centrale database zou ook een beoordeling van de kwaliteit van open leermiddelen opgenomen kunnen worden.

Open bron

4 Readiness checklist — 2017 +

Tool om stand van zaken instelling rond open leermaterialen te inventariseren

De OER Adoption Pyramid van G. Cox en H. Trotter maakt de instelling bewust van waar zij staat. Ben je al klaar om te starten met open leermaterialen? Is het moment van implementatie daar, of moeten er eerst nog andere zaken worden geregeld? Voor welke volgende stap is het nu tijd?

5 De waarde van open en open als waarde — 2017

Onderzoek adoptie van open leermaterialen in Nederland

Het lectoraat OER van Fontys Hogescholl deed in 2016 onderzoek naar adoptie van delen en hergebruiken van open leermaterialen en cursussen in en door instellingen voor bekostigd hoger onderwijs. Dit onderzoek is mede gefinancierd door SURF.

Wat zijn de aanleidingen om met delen en hergebruiken van open leermaterialen aan de slag te gaan? Vaak is dat het realiseren van een hogere kwaliteit van vooral campusonderwijs, blijkt uit het onderzoek. Openheid maakt het mogelijk om meer flexibiliteit te realiseren en didactische mogelijkheden te vergroten, doordat er meer leermaterialen beschikbaar zijn. Zie pagina 11 van deze bron.

6 Inholland: Efficiëntere onderwijspraktijk — Interview met Ton Gloudemans, Hogeschool Inholland, 2017

Tom Gloudemans over de aanleiding bij Inholland

Inholland: Efficiëntere onderwijspraktijk

Vanuit het oogpunt van efficiëntie is de huidige onderwijspraktijk bij Hogeschool Inholland niet ideaal ingericht. Dat zegt informatiemanager onderwijs en onderzoek Ton Gloudemans. Hij noemt daarvoor drie redenen:

1. Omdat het onderwijsmateriaal dicht bij de docent blijft, loopt de continuïteit gevaar. Vertrekt de docent, dan blijft de hogeschool met lege handen achter.
2. Studenten zijn minder tevreden over de informatievoorziening. Dit komt onder andere omdat er per onderwijseenheid een andere manier is om bij het onderwijsmateriaal te komen.
3. Kwaliteitsborging is ingewikkeld, omdat er geen overzicht is over het onderwijsmateriaal in de instelling. In het geval van een accreditatietraject moeten kwaliteitszorgmedewerkers veel moeite doen om alles boven water te krijgen.

Doelstellingen van buitenaf

Dit zijn voldoende interne prikkels om het delen en hergebruik van open leermaterialen actief te stimuleren, aldus Gloudemans. Dit zou bijdragen aan een efficiëntere inrichting. Een externe prikkel is voor Inholland de uitspraak van het ministerie van OCW dat instellingen in 2025 hun onderwijsmateriaal open moeten publiceren. Gloudemans: "Dat zijn doelstellingen waar we wat mee moeten."

Complicerende factor

Hij signaleert dat de drive vanuit docenten om leermaterialen te delen of te hergebruiken nog géén interne prikkel is. "Dat is een complicerende factor. Docenten vinden het makkelijk om zelf de regie te voeren op het onderwijsmateriaal. Ze zijn minder gericht op de noden van de opleiding of instelling als geheel. Ze letten veel meer op het vormgeven van het leerproces en dat brengt een specifieke context voor het onderwijsmateriaal met zich mee."

7 UvA: Logisch onderdeel van innovatie — Interview met Etienne Verheijck, UvA, 2017

Etienne Verheijck over de aanleiding bij de Universiteit van Amsterdam

UvA: Logisch onderdeel van innovatie

Het Centre for Innovation and Learning and Teaching (CILT) van de UvA is bezig om grootschalige onderwijsvernieuwing te stimuleren en faciliteren, met de nadruk op blended learning. Dat was de aanleiding voor Peter van Baalen, hoogleraar Information Management and Digital Organisation, en vice-provoost Etienne Verheijck om goed na te denken over het openen van het leer materiaal. Verheijck zegt: "Dit gaat hoe dan ook op ons pad komen, was bij ons de gedachte. We ondersteunen docenten om hun onderwijs opnieuw vorm te geven. Hoe faciliteren we dan meteen dat er open wordt gedeeld en hergebruikt?"

"Hoe open willen we onze onderwijsmaterialen delen? Wat betekent open eigenlijk voor ons?"

Formeel regelen

De op handen zijnde onderwijsvernieuwing was dus aanleiding om het delen en hergebruik van open leermaterialen formeel te gaan regelen. Er komen nogal wat vragen bij kijken. Verheijck somt op: "Wat regelen we op het gebied van infrastructuur en auteursrechtelijke problemen? Hoe open willen we onze onderwijsmaterialen delen? Wat

betekent open eigenlijk voor ons?" Hij maakte een ronde langs Nederlandse hogeronderwijsinstellingen om te zien wat er al bestond op het gebied van beleid voor het delen en hergebruik van online leermaterialen. Niet veel, zo bleek. Voor CILT was dat de aanleiding om dan zelfstandig beleid te formuleren voor een ontwikkeling die in de ogen van de UvA niet kon uitblijven.

Open bron

8 **UU: Onderwijsvernieuwing en breder delen** — Interview met Rogier Schumacher, UU, 2017
Rogier Schumacher over de aanleiding bij de Universiteit Utrecht

UU: Onderwijsvernieuwing en breder delen

Vanuit Educate-it, het onderwijsvernieuwingsprogramma van de Universiteit Utrecht, wordt sterk ingezet op blended learning. In het [strategisch plan voor 2016-2020](#) belooft de universiteit de studenten een inspirerende en uitdagende leeromgeving. Leermateriaal is hierin digitaal en open beschikbaar. Binnen Educate-it wordt al gewerkt aan een repository voor onderwijsmaterialen. Bij blended learning en flipping the classroom is het vanzelfsprekend dat het leermateriaal altijd beschikbaar is. Allemaal interne prikkels om beleid te creëren voor het delen en hergebruik van open leermaterialen.

Bestaande praktijk van delen formaliseren

Een tweede aanleiding voor de UU is dat er een bestaande, informele praktijk van delen bestaat. "Tussen collega's binnen een opleiding, departement of faculteit wordt wel gedeeld," zegt Rogier Schumacher, faculty liaison Geesteswetenschappen bij de Universiteitsbibliotheek Utrecht. "Er vindt ook wat 'grensverkeer' plaats, zoals tussen geneeskunde en biologie. Maar het delen verloopt via USB-sticks, mailtjes en de DLO. Bovendien blijft het materiaal tussen medewerkers 'hangen'." Net als bij hogeschool Inholland is de gedachte dat een meer geformaliseerde manier van delen leidt tot meer beweging en efficiëntie.

"Het ligt voor de hand om het onderwijsmateriaal uit de facultaire silo's te halen, zodat het vanzelfsprekender wordt dat het circuleert"

Meer onderwijs over faculteiten heen

Vanuit het onderzoek wordt bij de UU sterk ingestoken op vraagstukken die een interdisciplinaire samenwerking vereisen, zoals klimaatverandering. Ook in onderwijsverband is er steeds meer contact tussen faculteiten. Zo verzorgen de faculteiten REBO (Recht, Economie, Bestuur en Organisatie) en Geesteswetenschappen gezamenlijk een programma waarin filosofie, politicologie en economie worden gecombineerd. Schumacher: "Dat grensverkeer heeft implicaties voor ons onderwijs. Het ligt voor de hand om het onderwijsmateriaal uit de facultaire silo's te halen, zodat het vanzelfsprekender wordt dat het circuleert."

Didactische vormen delen

Hergebruik van open leermaterialen leidt tot meer synergie over departementen en faculteiten heen. Docenten zouden bijvoorbeeld meer didactische modellen kunnen uitwisselen. Schumacher: "Ik kan me voorstellen dat docenten niet alleen op basis van inhoud gaan delen. Zo heeft een docent hier een 'Spel van de Gouden Eeuw' ontwikkeld als werkvorm binnen zijn onderwijs. Dat is als didactische vorm mogelijk ook elders toepasbaar."

"In het kader van public engagement proberen we onze kennis met de samenleving te delen"

Open science

De universiteitsbibliotheek van de UU heeft sterk ingezet op open access, vanuit het grotere raamwerk van open science. Dat proces wordt inmiddels breder gedragen binnen de instelling. Schumacher kan zich ook voorstellen dat open leermaterialen worden meegenomen in deze ontwikkeling.

"Het strategisch beleid is gericht op het openen van de universiteit naar de maatschappij toe," zegt hij. "In het kader van public engagement proberen we onze kennis met de samenleving te delen. Zo'n beleid vormt ook een goed kader om ons leermateriaal meer open te maken dan het tot nu toe is."

Open bron

9 **Ljubljana OER Action Plan 2017, een analyse en beschouwing** — 2017
Externe aanleiding

In deze blogpost blikt Robert Schuwer terug op de conferentie inclusief het ondertekende actieplan: *OER for Inclusive and Equitable Quality Education: From Commitment to Action*.

Het actieplan is erop gericht om de vijf gesignaleerde barrières te slechten:

1. Beperkte vaardigheden van gebruikers en beperkingen in tools om OER te vinden, te gebruiken, te maken en te

delen;

2. Taal en cultuur issues;
3. Beperkingen in inclusieve en gelijke toegang tot hoge kwaliteit OER;
4. Te weinig zicht op (business) modellen om OER duurzaam te publiceren en gebruiken;
5. Te weinig aandacht voor adoptie van OER in beleidsondersteuning.

Open bron

Rogier Schumacher

“ Het strategisch beleid is gericht op het openen van de universiteit naar de maatschappij toe. In het kader van public engagement proberen we onze kennis met de samenleving te delen. Zo ’n beleid vormt ook een goed kader om ons leermateriaal meer open te maken dan het tot nu toe is. ”

2. Definities

De lezersgroep van het beleidsdocument is divers (zie 1.3: doelgroep). Niet alle lezers zullen alle definities over het delen en hergebruik van open leermaterialen kennen. Neem in het beleidsdocument daarom een beschrijving op. Waar hebben we het over en waarover niet?

Open Educational resources

Binnen deze publicatie gebruiken wij het begrip open leermaterialen als een Nederlandse vertaling van open educational resources (OER). Open leermaterialen zijn leermaterialen die online vrij beschikbaar zijn voor (her)gebruik. Het kopiëren, bewerken en verspreiden van het materiaal is onder voorwaarden toegestaan. De belangrijkste vormen zijn presentaties, artikelen, video’s, weblectures voordrachten, instructies/ tutorials, onderdelen van een vak, formatieve toetsen, gehele cursussen en foto’s/ afbeeldingen. Onder open leermaterialen vallen ook open online cursussen, zoals MOOC’s waarvan de leermaterialen onder een open licentie beschikbaar zijn.

Open Educational Practices

Ook Open Educational Practices (OEPs), het delen en hergebruiken van open leermaterialen in een onderwijscontext, beschouwen we als open leermaterialen en nemen we mee in dit stappenplan.

Open Education

Open education of open onderwijs behandelen we níet in dit stappenplan. Dit is een zeer breed begrip, waaronder allerlei zaken vallen die veel breder zijn dan alleen het beleid rond het delen en hergebruiken van open leermaterialen.

Bronnen

ARTIKEL KENNISBANK

1 SURF Begrippenkader online onderwijs – 2015

Het SURF Begrippenkader online onderwijs beschrijft een aantal kernbegrippen op het gebied van open leermaterialen. Naast beknopte definities, die vaak zijn afgeleid van internationaal gangbare definities, is er een toelichting beschikbaar. Ook wordt verwezen naar bronnen voor meer informatie. Van het begrippenkader bestaan twee versies. Wij kiezen hier voor de versie die toelichtingen bevat.

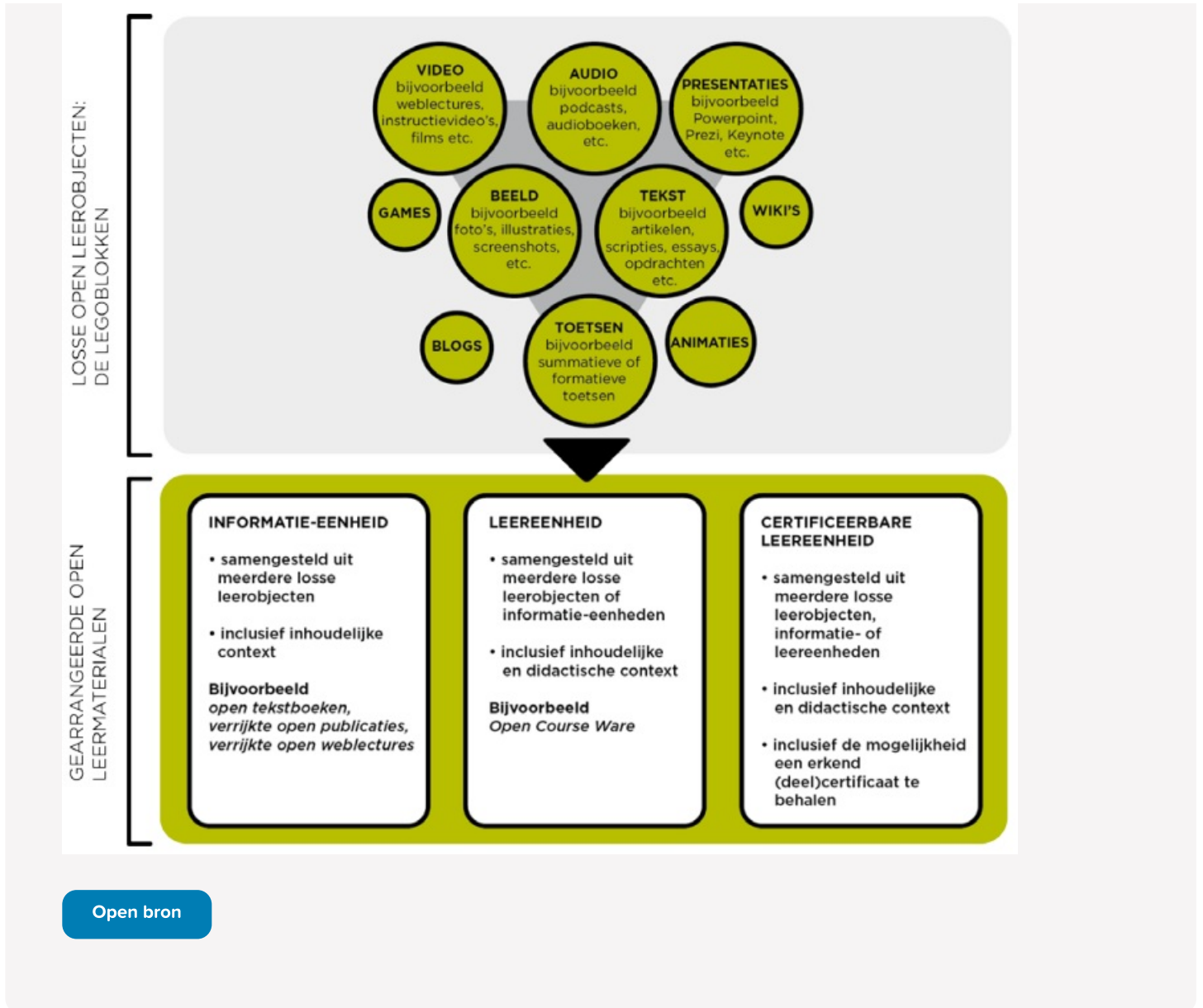
Open bron

VISUALISATIE

2 Wat zijn open leermaterialen? – 2012 (PDF)

Hoe maak je van losse leerobjecten leereenheden die je kunt inzetten in je onderwijs? Hoe gebruik je ze in het curriculum of in bestaand materiaal? Daarvoor moet je met het open leermateriaal aan de slag. Deze visualisatie brengt de verschillende gebruiksvormen in kaart. Bron: Trendrapport Open Educational Resources 2012, pagina 4.

3. Doelgroep

Maak helder voor wie het beleidsdocument is geschreven. Wie moeten er iets van vinden? Van wie wordt welke (re)actie verwacht? Wie gaan er straks mee aan de slag? Uiteindelijk zullen dat de mensen zijn die onderwijs geven, ontwikkelen of ondersteunen. Houd in het achterhoofd dat het beleidsdocument antwoord moet geven op de vragen die bij hen spelen. Het beleid moet dus niet alleen een visie formuleren en beargumenteren, maar ook duidelijk maken hoe die visie zich vertaalt in de onderwijspraktijk van alledag.

Voor wie is het beleidsdocument geschreven? Wie gaat er straks mee aan de slag?

Onderscheid tussen soorten doelgroepen

De doelgroepen van het beleidsdocument zijn grotendeels andere dan [de doelgroepen van open leermaterialen](#). De laatste zijn de mensen die je met het gebruik van open leermaterialen wil bereiken. Dat zijn onder andere studenten, die uiteindelijk de gevolgen van het nieuwe beleid ondervinden. Daarnaast bieden open leermaterialen de mogelijkheid om [nieuwe doelgroepen voor je onderwijs te bereiken](#). Dit kan een aanleiding zijn om beleid te ontwikkelen rond het delen en hergebruik van open leermaterialen.

Stakeholders

Ten slotte is het belangrijk om in het achterhoofd te houden wat de reikwijdte is van het document dat je oplevert. Ga voor jezelf na welke doelgroepen je wil opnemen in je beleidsdocument. Denk daarbij aan docenten, studenten, bibliotheekmedewerkers, ICT-experts, Onderwijsadviseurs, ...

Is er sprake van een (toekomstig) samenwerking met andere instellingen om bijvoorbeeld leermaterialen te delen? Dan moet dat in het beleid passen. Bedenk dus niet alleen vóór wie je het beleid maakt, maar ook mét wie je (in de toekomst) met open leermaterialen aan de slag gaat.

4. Verantwoording

In de verantwoording geef je aan hoe het beleidsdocument tot stand is gekomen. Wie is de opdrachtgever? Welke personen en afdelingen zijn betrokken geweest bij de totstandkoming? Realiseer je dat je het stuk waarschijnlijk met meerdere mensen schrijft. Definieer deze interne partijen, zoals docenten, medewerkers van de bibliotheek, de ICT-afdeling, et cetera.

Totstandkoming

Hoe is het document ontwikkeld? Zijn er bijvoorbeeld workshops georganiseerd binnen de instelling? Zijn er gesprekken geweest met andere instellingen? Wie heeft zich erover uitgesproken? Ook geef je in de verantwoording kort aan hoe het nu verder gaat. Wat gaat er met het document gebeuren? Voor wie heeft het beleid consequenties? Wie zijn er verantwoordelijk voor de realisatie van het beleid?

Bronnen

1 Visieversneller, Kennisnet — 2017

Tool om gezamenlijk visie te ontwikkelen op de inzet van ICT in het onderwijs

De Visieversneller van Kennisnet is een instrument voor PO, VO en MBO om in korte tijd een gezamenlijke en gedragen visie te ontwikkelen op de inzet van ICT in het onderwijs. Het geeft instructies voor het organiseren van workshops en het verwerken van de resultaten. De methodiek van de Visieversneller is ook goed toepasbaar op het HO. De Visieversneller werkt met voorgedefinieerde stellingen, die niet specifiek over het onderwerp open leermaterialen gaan. Inhoudelijk vraagt het gebruik van de Visieversneller dus wel om aanpassingen. Je zou deze Visieversneller kunnen ter inspiratie kunnen gebruiken bij het ontwikkelen van je eigen visie-ontwikkelingsinstrument.

Open bron

Volgende

Formuleer een inleiding voor het beleidsdocument

1. Aanleiding

2. Definities

3. Doelgroep

4. Verantwoording

De stappen

Formuleer een inleiding

De aanleiding, definities, doelgroepen en de verantwoording.

Formuleer een visie

Inbedding in bestaand beleid, scope van openheid en statements over strategie/visie.

→ Lees meer

Formuleer doelstellingen

Welke doelstellingen wilt je op de verschillende niveaus bereiken

weke doerstellingen wil je op de verschillende niveaus bereiken.

[→ Lees meer](#)

Formuleer activiteiten

Hoe de instelling delen en hergebruik gaat faciliteren.

[→ Lees meer](#)

Beschrijf de organisatie

De rollen en verantwoordelijkheden binnen de instelling.

[→ Lees meer](#)

Maak een planning

Een tijdspad om de activiteiten te implementeren.

[→ Lees meer](#)

Stappenplan beleid

[Meer over dit stappenplan](#)

[Experts aan het woord](#)

[Colofon](#)

[Copyright](#)

SURF Open Leermaterialen

[Alle stappenplannen](#)

[Kennismaking open leermaterialen](#)

[Stappenplan Vakvocabulaire](#)

[Stappenplan Kwaliteitsmodel](#)

[Open leermaterialen in de praktijk](#)

[Meer informatie over open leermaterialen](#)

Formuleer een visie op delen en hergebruik van open leermaterialen

≡ NAVIGATIE

Formuleer een visie op delen en hergebruik van open leermaterialen

Beschrijf in dit hoofdstuk hoe het delen en hergebruik van open leermaterialen is ingebed in bestaand beleid. Hoe past het binnen de lopende ontwikkelingen? Hoe breed is de scope, oftewel, wie kan de leermaterialen hergebruiken? Schrijf tot slot een aantal statements die de visie van de instelling kort en krachtig weergeven.

1. Inbedding in relatie tot lopende ontwikkelingen en bestaand beleid

Open is geen doel op zich, maar een middel om de onderwijskwaliteit verder te verhogen. Zo luidt de visie van meerdere bestuurders van Nederlandse hogeronderwijsinstellingen die zich hierover hebben [uitgesproken](#). In dit opzicht bevinden ze zich soms recht tegenover sommige van hun Noord-Amerikaanse collega's. Zij zien het delen en hergebruik van open leermaterialen vooral als een kostenbesparende factor voor hun studenten. Steeds vaker is in Amerika ook het verhogen van de kwaliteit van onderwijs een argument. Zo was Sustainability een hot-topic op de [Open Ed 18 conferentie](#) in oktober in Niagara Falls. Zo verteld Rajiv Jhangiani (Kwantlen Polytechnic University, Canada) in [een vlog](#) hoe zij open duurzaam inbedden in de instelling.

Driedeling insteek en motivatie

Grofweg valt de wereld in drie regio's te verdelen met elk een eigen insteek en motivatie ten opzichte van open leermaterialen: economische motieven spelen sterk mee in Noord-Amerika, in the Global South gaat het vooral om toegang tot onderwijs en gelijkheid daarin, terwijl in Europa onderwijsinnovatie als belangrijkste drijfveer voorop staat. Noord-Amerikaanse tools om beleid te formuleren zijn om die reden niet altijd even bruikbaar voor de Nederlandse context.

Open is geen doel op zich, maar een middel om de onderwijskwaliteit verder te verhogen.

Kwaliteitsverbetering

In het Europese hoger onderwijs is de opvatting wijdverbreid dat een top-down beslissing om het open delen van materiaal in te voeren, zal leiden tot weerstand onder docenten. Liever legt men hier de nadruk op de te verwachten kwaliteitsverbetering van het onderwijs. Beschrijf hoe het beleid in dit opzicht past binnen de strategische prioriteiten van je instelling. Is blended learning een speerpunt? Begin je visie dan met een beschrijving van hoe dit beleid het streven naar blended learning ondersteunt.

Doelen

Maak een onderscheid tussen delen van eigen materiaal en hergebruik van andermans materiaal. Beide kunnen verschillende doelen verwezenlijken. Met het delen van leermaterialen bedien je als hogeronderwijsinstelling mogelijk een doelgroep die anders geen toegang heeft tot goed onderwijs. Dit is een nadrukkelijk doel van de TU Delft. Het hergebruik van open leermaterialen kan bijvoorbeeld ten dienste staan van self-directed learning, zoals bij het Radboudumc gebeurt. Een doelstelling kan ook zijn om de instelling door middel van open leermaterialen te profileren en nieuwe doelgroepen aan te trekken.

“ Blended learning is een tool om je onderwijs te gaan vernieuwen. Maar dat doe je niet geïsoleerd, maar vanuit een nieuw curriculumontwerp, waarin open leermaterialen een rol spelen. ”

Bronnen

1 [Open Education & Open Science: an integrated approach? — 2017](#) **Inbedding in relatie tot lopende ontwikkelingen: Open science**

Robert Schuwer is lector Open Educational Resources bij Fontys Hogeschool. In deze blogpost pleit hij voor een geïntegreerde beleidsmatige aanpak van open educatie en open science. Beide kampen met vergelijkbare dilemma's, zoals de angst dat commerciële partijen misbruik maken van vrij beschikbaar materiaal. Ze staan voor dezelfde uitdagingen.

Crossovers

Voor de hand liggende cross-overs tussen open science en open science zijn open access papers die als lesmateriaal worden gebruikt. Een andere cross-over is een MOOC om data te verzamelen. Een perfect voorbeeld waarin ook Open Educational Practices en Open Pedagogy worden meegenomen, zijn volgens Schuwer projecten waarbij studenten onderzoeksactiviteiten uitvoeren met stakeholders buiten de instelling om kennis en vaardigheden op te doen.

Open bron

2 [De waarde van open en open als waarde — 2017](#) **Situatie in Nederland en aanbevelingen rond inbedding**

Voor grootschalig structureel delen en hergebruiken is volgens alle stakeholders een andere, majeure innovatieactiviteit nodig. Dat blijkt uit het onderzoek naar adoptie van delen en hergebruiken van open leermaterialen en cursussen van het lectoraat OER van Fontys Hogeschool. Door een geïntegreerde aanpak rond beleidsontwikkeling wordt het besluit om leer materiaal open te delen onderbouwd. Het kan dan bijvoorbeeld gaan om het implementeren van blended leren, herzien van een bachelor- of masteropleiding en flexibiliseren van een kleine deeltijdopleiding. Zie pagina 13 van deze uitgave.

Open bron

3 [University of Leeds Blended Learning Strategy — 2013 \(PDF\)](#) **Voorbeeld inbedding open leer materialen in Blended learning beleid**

De universiteit van Leeds publiceerde in 2013 een strategie voor blended learning, waarvan het publiceren en hergebruik van open leer materialen onderdeel uitmaakt. Zij zien het delen als een manier om zich als universiteit te profileren op wereldniveau. Het zal potentiële studenten inspireren om bij hen te komen studeren.

Strategie voor open leer materialen

Hergebruik is volgens de universiteit een manier om het aanbod van studiemateriaal te verrijken. De open leer materialen moeten dan wel van goede kwaliteit zijn en geschikt zijn of aangepast worden aan de betreffende onderwijscontext. Op pagina 3 van de Blended Learning strategie verwijzen ze naar [de strategie voor open leer materialen](#) (PDF) van dezelfde universiteit (geüpdatet in 2017)

Open bron

4 [Inbedding door koppeling met blended learning — Interview Etienne Verheijck, Universiteit van Amsterdam, 2017](#) **Etienne Verheijck over inbedding bij de Universiteit van Amsterdam****Inbedding door koppeling met blended learning**

Bij de UvA is het delen en hergebruik van open leer materialen nadrukkelijk ingebed in onderwijsvernieuwing. "Door beleid voor open leer materialen te koppelen aan onderwijsvernieuwing en blended learning, krijgt het een logische plaats," zegt Etienne Verheijck, vice-provoost van CILT. "Blended learning is een tool om je onderwijs te gaan vernieuwen. Maar dat doe je niet geïsoleerd, maar vanuit een nieuw curriculumontwerp, waarin open leer materialen een rol spelen. Dat is de insteek die we vanuit CILT hebben gekozen."

"Door beleid voor open leer materialen te koppelen aan onderwijsvernieuwing en blended learning, krijgt het een logische plaats."

Van kennisoverdracht naar ondersteuning

Verheijck ziet de ontwikkeling van open leer materialen in een breder perspectief. De herwaardering van het vak van docent speelt daarin een grote rol. "De rol van docent gaat de komende jaren veel meer richting ondersteuner en

facilitator van het leerproces,” zegt hij. “Voor kennisoverdracht hebben we al het andere. Laat docenten de grote lijnen uitleggen, verbanden aangeven, verdiepende discussies aangaan met de studenten en feedback geven op het leerproces. In de interactie tussen studenten en docenten krijgt open leer materiaal dan een logische plek.”

Open bron

5 Open Innovation laat ICT-studenten worden wat ze willen — 2016

Inbedding in bestaand beleid: Flexibel onderwijs

Deze best practice van SURF beschrijft hoe onderwijs op maat en open leer materialen onlosmakelijk verbonden zijn. In de specialiseringsroute Open Innovation van Fontys Hogeschool ICT geven (excellente) studenten hun eigen onderwijs vorm. Als uitgangspunt kiezen ze een ontwikkeling in de ICT, zoals big data of encryptie. Die koppelen ze aan een mogelijke context, zoals gezondheidszorg of onderwijs. Daarmee komen ze tot unieke leerpaden, waarvoor het leer materiaal niet vooraf is vastgelegd.

Verouderde studieboeken

De ontwikkelingen in de ICT gaan zo snel, dat studieboeken binnen no time verouderd zijn. "We moeten wel open leer materialen gebruiken, want sommige studenten pakken dingen op die zó nieuw zijn, dat we er geen materiaal over hebben," zegt Associate Lector Erik Slaats.

"We moeten wel open leer materialen gebruiken, want sommige studenten pakken dingen op die zó nieuw zijn, dat we er geen materiaal over hebben." Erik Slaats, Associate Lector Fontys Hogeschool ICT

Bredere blik

Voor de studenten die in deze publicatie aan het woord komen, biedt de persoonlijke leer route tal van voordelen. "Het fijne aan Open Innovation is dat je dingen kunt leren die je niet binnen je eigen richting krijgt," zegt student Bram Snoek.

Open bron

2. Scope van openheid

Openheid is delen met anderen. Beschrijf in het beleidsdocument in welke mate eigen leer materialen zullen worden gedeeld en welke visie daarachter ligt. Beschrijf ook of er richtlijnen of regels zijn voor het hergebruik van andermans leer materialen.

Grote reikwijdte

De reikwijdte van het delen, tussen wel en niet het onderwijs materiaal open stellen voor de buitenwereld, is groot. Delen kan beperkt blijven tot het delen met eigen studenten, wat de docent van oudsher doet. Het kan ook gaan om delen met collega's binnen de instelling; of delen buiten de instelling in een afgesloten omgeving; of delen buiten de instelling in een open setting. Alleen in het laatste geval is het materiaal voor iedereen vrij te gebruiken (onder een Creative Commons-licentie, zie ook stap 4.3).

Publiek geld

De gedachte achter open en online onderwijs is dat iedereen toegang heeft tot leer materialen die met publiek geld tot stand zijn gekomen. Dit is ook de visie die de minister van Onderwijs in de Strategische Agenda Hoger Onderwijs en Onderzoek 2015-2025 onderschrijft. De minister heeft het daarnaast over kwaliteitsverbetering van onderwijs en een andere rol van de docent, die meer tijd krijgt voor begeleiding van studenten.

De gedachte achter open en online onderwijs is dat iedereen toegang heeft tot leer materialen die met publiek geld tot stand zijn gekomen.

Mogelijkheden van open

Een manier om de mogelijkheden van openheid te verbeelden volgens [Martijn Ouwehand](#), product manager Open Education bij de TU Delft:

- De docent maakt leermateriaal zelf en past dat ook zelf aan (bijvoorbeeld een nieuwe versie van een powerpoint-presentatie) en deelt deze versie alleen met de studenten. Deze vorm van open delen heeft de minste consequenties, ofschoon ook hier rekening moet worden gehouden met auteursrecht van het gebruikte onderwijsmateriaal.
- De docent maakt zijn eigen leermateriaal zodanig dat het wordt gedeeld met anderen (studenten) van buiten de eigen instelling. Dit biedt de docent kansen (bijvoorbeeld een MOOC die wordt ingezet in het eigen onderwijs, wat tot onderwijsinnovatie in het vak leidt).
- De docent maakt het leermateriaal zodanig dat het wordt gedeeld door andere docenten. Dit biedt anderen kansen, want het stelt ze in staat gebruik te maken van het werk en/ of het aan te passen.
- Anderen delen het materiaal, wat de docent kansen biedt. De docent kan het materiaal van anderen gebruiken en/of het aanpassen aan de eigen situatie.

Martijn Ouwehand

“ Een open cursus bestaat uit verschillende elementen, die je niet per se allemaal open hoeft aan te bieden. ”

Bronnen

VOORBEELD

1 [Statements van de Universiteit van Edinburgh — 2016](#) +

Hoe stelt de instelling zich op ten aanzien van open leermaterialen? De University of Edinburgh formuleert in zijn open leermaterialen-beleid zeven statements die dit vastleggen. De eerste is 'De universiteit moedigt docenten en studenten aan om open leermaterialen te gebruiken, maken en publiceren om de kwaliteit van de studentervaring te verbeteren, mits de leermaterialen relevant zijn en geschikt zijn voor het doel waarvoor ze worden ingezet.' Deze statements zijn erg algemeen. Beter is het om de statements direct zo op te stellen dat de docent en alle andere stakeholders (Ondersteunings-staf, faculteitsmanagement en studenten) zich aangesproken voelen.

[Open bron](#)

2 [Statement Open Coalition — 2016](#) +

Gezamenlijke statement van Nederlandse universiteiten en hogescholen

In 2016 werd de Open Coalition opgericht. Nederlandse universiteiten en hogescholen formuleerden gezamenlijk een statement over de meerwaarde van hun ambitie ten opzichte van open leermaterialen. "Wij geloven dat open onderwijs bijdraagt aan de kwaliteit van ons onderwijs" schreven ze. "Door deel te nemen in deze Open Coalitie verklaren we dat we zullen deelnemen aan een samenwerkingsprogramma van universiteiten, hogescholen, SURF en het Ministerie van Onderwijs om het delen en hergebruik van open en online leermaterialen te bevorderen onder onze docenten en te zorgen voor meer bewustwording bij alle stakeholders (support staff, faculteitsmanagement en studenten) We zullen een gedeeld beleid ontwikkelen en een cultuur kweken onder onze instellingen en medewerkers om leermaterialen onder een open licentie te verstrekken en gebruik te maken van zulke materialen." Ook voor dit voorbeeld geldt dat het nog niet direct aan de docent gericht is. Er is nog een vertaling van het statement nodig voor de onderwijspraktijk, zoals bijvoorbeeld "Als er iets nieuws gemaakt moet worden, kijken we eerst of het al bestaat."

[Open bron](#)

3 [Open waar het kan — Interview Etienne Verheijck, Universiteit van Amsterdam, 2017](#) +

Etienne Verheijck over de statements van de Universiteit van Amsterdam

Open waar het kan

Etienne Verheijck schrijft een beleidsdocument over de omgang met open leermaterialen op de UvA. Hij zal tegenover het CvB van de UvA pleiten voor een algemeen standpunt dat luidt: *Deel open daar waar het kan en houd gesloten waar het moet*. Verheijck zegt: "Je kunt niet al het onderwijsmateriaal in één keer open beschikbaar maken. Dat zou veel te veel weerstand oproepen en de onderwijsvernieuwing die we voorstaan in de weg zitten. Dit lijkt me een werkbaar statement voor de komende periode."

"Maak het docenten zo makkelijk mogelijk."

Faciliteer op laag niveau

Een waarschijnlijk tweede statement luidt: *Faciliteer waar het kan op laag niveau*. Verheijck licht toe: "Maak het docenten zo makkelijk mogelijk. Stimuleer docenten, faciliteer, zet kaders. De repository met open onderwijsmateriaal moet voor docenten eigenlijk niet te onderscheiden zijn van hun werkomgeving. Je moet er makkelijk kunnen aangeven onder welke vorm je eigen materiaal gedeeld mag worden: binnen de faculteit, over de faculteit heen, binnen de opleiding, binnen je eigen doelgroep, naar studenten, naar docenten, of volledig open. Faciliteer de inhoud: wat betekent CC voor docenten?"

Geen dogma's

Tijdens een studiereis in het Verenigd Koninkrijk hoorde Verheijck van Britse hogeronderwijsinstellingen vooral dogmatische statements, bijvoorbeeld: *Al ons leermateriaal is verplicht open*. Dat is niet haalbaar of zinvol, vindt hij. "Alles open maken, betekent niet dat het daadwerkelijk effectief gebruikt kan worden. In het University College of London zijn ze daar ook op teruggekomen. Het wekte te veel weerstand op. Nu doen ze het gefaseerd. Ook bedden ze het in in een bredere gedachte en gebruiken ze het uitgangspunt van research based education. Net als wij gebruiken ze onderwijsvernieuwing om het onderwijsmateriaal daadwerkelijk te openen."

Open bron

3. Statements over strategie/visie

Het formuleren van standpunten kan helpen bij het communiceren over de kern van het beleid voor de doelgroep van het beleidsdocument. Statements of standpunten scheppen kaders voor docenten en anderen die met open leermaterialen aan de slag gaan. Ze geven handen en voeten aan abstract beleid. Een dergelijke uitspraak is bijvoorbeeld: 'Je houdt als maker zeggenschap over je werk'. Dat is een concrete vertaling van de abstractere, juridische restricties die in het beleid zijn beschreven.

Je houdt als maker zeggenschap over je werk.

Bronnen

1 [Het open onderwijs pentagon \(geactualiseerde versie van het 5COE-model\)](#) – 2017

Scope van openheid vaststellen

Het open onderwijs pentagon maakt de scope zichtbaar waarbinnen hogeronderwijsinstellingen hun mate van openheid kunnen vaststellen. Dit biedt een handvat om de eigen mate van openheid te bepalen. Voorheen stond dit model bekend als het 5-componentenmodel voor open onderwijs (5COE). Deze tool bestrijkt een veel breder gebied dan alleen open leermaterialen.

Werkwijze

Het pentagon bestaat uit twee vraag- en drie aanbodcomponenten, waarvan open leermaterialen er één is. Door de componenten in te kleuren van 0 tot 100 procent, kan de instelling aangeven hoe open zij op dat vlak is of wil zijn. Het pentagon geeft inzicht in de mogelijkheden van open onderwijs en plaatst het gebruik van open leermaterialen in perspectief. **Zie pagina 96-98.**

Open bron

2 [Open licensing: de aanpak van de TU Delft](#) – Interview met Martijn Ouwehand, TU Delft, 2017

Martijn Ouwehand over de Scope van openheid bij de TU Delft

Open licensing: de aanpak van de TU Delft

Openheid kent verschillende gradaties. De TU Delft gebruikte de eerste versie van het 5-componentenmodel voor open onderwijs (5COE), tegenwoordig het open onderwijs pentagon, zie bron 1 om daarover intern bewustwording te kweken.

Niet alle elementen open

Martijn Ouwehand, product manager Open Education bij de TU Delft, zegt: "Een open cursus bestaat uit verschillende elementen, die je niet per se allemaal open hoeft aan te bieden. We kregen een verzoek om een licentie af te geven om onze MOOC door een derde partij in het Arabisch te laten aanbieden. Dat bracht ons voor een dilemma: kunnen we geld vragen voor onze gratis cursus?"

"Ons dilemma: kunnen we geld vragen voor een cursus terwijl we de onderwijsmaterialen gratis en onder een open licentie aanbieden?"

Vergoeding voor diensten rondom de stof

Het 5COE-model laat zien dat de aanbodzijde uit een aantal elementen bestaat: Een cursus is meer dan alleen het onderwijsmateriaal. Je hebt het materiaal, maar ook de diensten eromheen, zoals automatische feedback op de verrichtingen van de student, of het werk dat de docent verricht als hij de cursus draait en de aanwezigheid van de docent (in het ontwerp en in de cursus bijvoorbeeld). Ouweland zegt: "De TU Delft biedt de cursusmaterialen open aan, zij het onder een open licentie die ongevraagd commercieel hergebruik verbiedt, dus niet 100 procent open. De echte meerwaarde zit in diensten rondom de stof. Hiervoor vragen we wel een vergoeding als de situatie daarom vraagt en zijn we beter in staat om de kwaliteit te (helpen) borgen. Dat was een eye-opener."

[Open bron](#)

3 Modellen van openheid volgens Hogeschool Inholland — Interview met Ton Gloudemans, Inholland, 2017 Ton Gloudemans over de Scope van openheid bij Inholland

Modellen van openheid volgens Hogeschool Inholland

Hogeschool Inholland inventariseerde hoe er binnen de instelling met leermaterialen wordt omgegaan. Er bleken diverse praktijken naast elkaar te bestaan. Uit de inventarisatie kwamen vier modellen voor het delen van leermaterialen.

1. Onderwijsmateriaal wordt gedeeld op de uitvoering van onderwijseenheden. Het materiaal blijft dicht bij de docent, wordt misschien gedeeld met enkele collega's, maar het blijft op dezelfde locatie.
2. Onderwijsmateriaal wordt gedeeld door de opleiding als geheel. Er wordt content management gevoerd en alle docenten en studenten van de opleiding kunnen bij het materiaal, ongeacht hun locatie.
3. Onderwijsmateriaal wordt gedeeld binnen de instelling. Er is een goede manier gevonden om het materiaal goed beschikbaar te stellen over alle opleidingen heen.
4. Onderwijsmateriaal wordt behalve binnen de instelling ook open gedeeld.

Aan de hand van de modellen probeert Inholland een Institutional Centered Model op gang te brengen, waar binnen de instelling wordt gedeeld, met de mogelijkheid om externe toegankelijkheid te bieden. Informatiemanager onderwijs en onderzoek Ton Gloudemans zegt: "Of dat lukt, hangt er van af of we de methodiek en techniek kunnen vinden om dit model laagdrempelig beschikbaar te stellen aan docenten."

[Open bron](#)

4 OER Policy Registry — 2012

Internationale voorbeelden van open leermaterialen beleid

Creative Commons houdt een overzicht bij met geïmplementeerd en voorgenomen beleid op instellingsniveau.

[Open bron](#)

Etienne Verheijck

“Maak het docenten zo makkelijk mogelijk. Stimuleer docenten, faciliteer, zet kaders.”

Vorige

Volgende

Formuleer een visie op delen en hergebruik van open leermaterialen

1. Inbedding in relatie tot lopende ontwikkelingen en bestaand beleid

De stappen

Formuleer een inleiding

De aanleiding, definities, doelgroepen en de verantwoording.

→ [Lees meer](#)

Formuleer een visie

Inbedding in bestaand beleid, scope van openheid en statements over strategie/visie.

Formuleer doelstellingen

Welke doelstellingen wil je op de verschillende niveaus bereiken.

→ [Lees meer](#)

Formuleer activiteiten

Hoe de instelling delen en hergebruik gaat faciliteren.

→ [Lees meer](#)

Beschrijf de organisatie

De rollen en verantwoordelijkheden binnen de instelling.

→ [Lees meer](#)

Maak een planning

Een tijdspad om de activiteiten te implementeren.

→ [Lees meer](#)

Stappenplan beleid

[Meer over dit stappenplan](#)

[Experts aan het woord](#)

[Colofon](#)

[Copyright](#)

SURF Open Leermaterialen

[Alle stappenplannen](#)

[Kennismaking open leermaterialen](#)

[Stappenplan Vakvocabulary](#)

[Stappenplan Kwaliteitsmodel](#)

Open leermaterialen in de praktijk

[Meer informatie over open leermaterialen](#)

Formuleer doelstellingen die de instelling met delen en hergebruik wil behalen

≡ NAVIGATIE

Formuleer doelstellingen die de instelling met delen en hergebruik wil behalen

Wat wil de instelling bereiken met het delen en hergebruik van open leermaterialen? Eerder in het beleidsdocument beschreef je de aanleiding voor het besluit om beleid te ontwikkelen. Ook heb je op papier gezet bij welk bestaand beleid en bij welke ontwikkelingen dit nieuwe beleid aansluit. Zowel de aanleiding als de grotere paraplu waaronder het beleid valt, geven inzicht in de doelstellingen die de instelling voor ogen staan. Beschrijf deze doelstellingen op verschillende niveaus. Voor een docent zijn er andere redenen om met open leermaterialen aan de slag te gaan dan voor een bestuurder of een ondersteuner.

Doelstellingen op alle niveaus

Voor hergebruik kunnen andere doelstellingen bestaan dan voor open publiceren. Enkele motieven voor het gebruik van open leermaterialen die vaak in doelstellingen terug te vinden zijn, zijn verzameld door de SIG Open Education. Zie [stap 1](#), [bron 1](#). Doelstellingen bestaan op verschillende niveaus, van instellingsbreed tot in de collegezaal. Op al die niveaus moeten de doelstellingen in het beleidsstuk worden beschreven.

Doelstellingen bestaan op verschillende niveaus, van instellingsbreed tot in de collegezaal.

Mogelijke doelstellingen

Een overzicht van mogelijke doelstellingen, afkomstig uit [De waarde van open en open als waarde](#), op pagina 27 en verder.

Volgens bestuurders en ondersteuners:

- bekend maken (marketing) van de instelling;
- reputatie verwerven in waar een instelling/ faculteit zegt echt goed in te zijn;
- vergemakkelijken van de samenwerking met het werkveld (hbo);
- vergemakkelijken van internationale samenwerking tussen instellingen;
- aantrekken van nieuwe studentgroepen;
- bereiken van professionals voor een leven lang leren.

Volgens docenten:

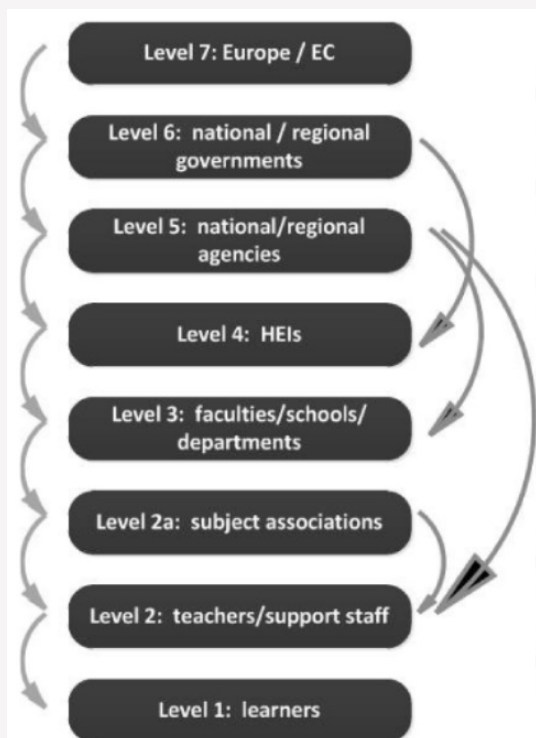
- erkenning als expert;
- bijhouden van snelle ICT-ontwikkelingen;
- beter in staat zijn diversiteit bij studenten te ondersteunen;
- bijdragen aan levend houden van passie voor het vak;
- kwaliteitsverhogend (voor open delen moet materiaal foutloos zijn; de kwaliteit van gevonden materiaal (vorm en inhoud) is zo goed dat er niet tegenaan te ontwikkelen is);
- flipped classroom verhoogt kwaliteit van face-2-face momenten (bijvoorbeeld een betere voorbereiding voor practica);
- mogelijkheid om zo contact met vakgenoten wereldwijd te krijgen;
- service aan eigen studenten (bijvoorbeeld opgenomen hoorcolleges);
- als voorloper ervaring opdoen met wat onderwijs van de toekomst wordt genoemd (MOOC's, gecombineerd met campusonderwijs);
- realiseren van een international classroom door een MOOC in het eigen campusonderwijs in te zetten;
- mogelijk maken dat een deel van een cursus verzorgd wordt door en op een opleidingschool tijdens een vakstage (bij een lerarenopleiding);
- logische volgende stap wanneer intern delen geleid heeft tot kwalitatief beter materiaal.

1 The Changing Pedagogical Landscape — 2015

Inzicht in mogelijke niveaus voor het beleid

Figuur 1 Cascade of Policy actions to reach the "chalk-face" level, op pagina 16 van dit EU-rapport laat zien op welke niveaus het beleid invloed heeft.

- level 7: Europa/ Europese Commissie
- level 6: nationale/ regionale overheden
- level 5: nationale/ regionale organisaties
- level 4: hogeronderwijsinstellingen
- level 3: faculteiten/ instituten/ afdelingen
- level 2a: vakgroepen
- level 2: docenten/ ondersteuners
- level 1: lerenden

Zorg voor een vertaling van de doelstelling naar ieder niveau. Laat zien welke ketting een beslissing tot gevolg heeft: we hebben als instelling besloten dat x; dat heeft als gevolg voor de faculteit dat y en dat betekent voor individuele docenten dat z.

[Open bron](#)

2 Lumen Policy Tool — 2016

Tool om beleid te ontwikkelen en doelstellingen in kaart te brengen

Eén van de onderdelen van de Lumen Policy Tool is het in kaart brengen van doelstellingen om met hergebruik en delen van open leermaterialen aan de slag te gaan. Dit is een bruikbare tool om het denken over doelstellingen snel op gang te brengen. Wees je bewust van het Amerikaanse perspectief van de makers. Doordat de tool doelstellingen van verschillende instelling combineert, ben jij degene die de rode draad in het beleidsdocument moet toevoegen. Neem de eigen instellingsstrategie als leidraad. Laat je pas daarna verleiden tot het gebruik van deze of een soortgelijke tool.

[Open bron](#)

3 Motivations of Educational Institutions — 2013 (PDF)

Voorbeelden van doelstellingen in Groot-Brittannië

Van 2009 tot 2012 heeft JISC in Groot-Brittannië een stimuleringsprogramma rond open leermaterialen gesubsidieerd. In de evaluatie van dat programma beschrijven ze de motieven om open leermaterialen te delen en hergebruiken voor individuen, community's en hogeronderwijsinstellingen. De lijst is zodanig opgesteld dat de student centraal staat. Daarmee is het een voorbeeld van hoe het beleid stevig aan het onderwijs wordt gekoppeld.

Strategisch doelstellingen

De Britse hogeronderwijsinstellingen combineren het verbeteren van de studentenervaring bij voorkeur met meer strategische doelstellingen, zoals het mogelijk maken van distance-learning en leven lang leren. De studenten blijken het vervolgens vanzelfsprekend te vinden om 24 uur per dag toegang te hebben tot het online leermateriaal. Zie pagina 5.

[Open bron](#)

4 [Supporting Open Education Policymaking by Higher Education Institutions in The Netherlands: Lessons Learned — 2014 \(PDF\)](#) +

Kansen van open leermaterialen in Nederland

Dit artikel beschrijft de kansen van open leermaterialen volgens Nederlandse hogeronderwijsinstellingen, namelijk:

- verhoging van de kwaliteit van het onderwijs, onder andere door middel van flexibilisering van het onderwijs;
- kostenverlaging;
- zichtbaarheid vergroten op regionaal, nationaal en internationaal niveau.

[Open bron](#)

5 [Open Educational Resources vanuit het perspectief van studenten — 2012 \(PDF\)](#) +

Doelstellingen gericht op de student

In het eerste Trendrapport Open Educational Resources beschrijft Hester Jelgerhuis van SURF het studentenperspectief: hoe kijken studenten aan tegen OER? Zie pagina 28. Uit een onderzoek van Khezri uit 2011 blijkt dat studenten vooral de constante beschikbaarheid van de leermaterialen waarderen. Dit stelt hen in de gelegenheid om meer flexibel te leren. Ook het feit dat ze gratis toegankelijk zijn, wordt hogelijk gewaardeerd.

Zou een student anno 2020 nog opkijken van de open beschikbaarheid van leermaterialen?

[Open bron](#)

6 [POERUP — 2017 \(PDF\)](#) +

Doelstellingen gericht op de student

POERUP (Policies for OER Uptake) was een project van Europese en Canadese organisaties voor het bevorderen van het gebruik van open leermaterialen. Het project vond plaats in het kader van het Lifelong Learning Programme van de Europese Commissie. De wiki bevat onder andere [aanbevelingen voor het maken van beleid](#) en een [overzicht van bestaand Europees en internationaal beleid](#). Ter inspiratie. Houd in het achterhoofd dat de Noord-Amerikaanse context fundamenteel anders is dan de Europese. In Nederland wordt veel meer waarde gehecht aan innovatie als aanjager voor het delen en hergebruik van open leermaterialen.

[Open bron](#)

Vorige

Volgende

De stappen

Formuleer een inleiding

De aanleiding, definities, doelgroepen en de verantwoording.

[→ Lees meer](#)

Formuleer een visie

Inbedding in bestaand beleid, scope van openheid en statements over strategie/visie.

→ [Lees meer](#)

Formuleer doelstellingen

Welke doelstellingen wil je op de verschillende niveaus bereiken.

Formuleer activiteiten

Hoe de instelling delen en hergebruik gaat faciliteren.

→ [Lees meer](#)

Beschrijf de organisatie

De rollen en verantwoordelijkheden binnen de instelling.

→ [Lees meer](#)

Maak een planning

Een tijdsplan om de activiteiten te implementeren.

→ [Lees meer](#)

Stappenplan beleid

[Meer over dit stappenplan](#)

[Experts aan het woord](#)

[Colofon](#)

[Copyright](#)

SURF Open Leermaterialen

[Alle stappenplannen](#)

[Kennismaking open leermaterialen](#)

[Stappenplan Vakvocabulaire](#)

[Stappenplan Kwaliteitsmodel](#)

[Open leermaterialen in de praktijk](#)

[Meer informatie over open leermaterialen](#)

Formuleer activiteiten die je in het kader van delen en hergebruik wil uitvoeren

≡ NAVIGATIE

Formuleer activiteiten die je in het kader van delen en hergebruik wil uitvoeren

Beschrijf hoe de instelling delen en hergebruik faciliteert. Zorg ervoor dat de docent de meerwaarde kent. Wat voor infrastructuur is er beschikbaar? Hoe worden docenten juridisch en onderwijskundig ondersteund? Hoe kunnen zij zich verder professionaliseren op dit vlak?

1. Het stimuleren van het delen en hergebruik van open leermaterialen

Beschrijf in het beleidsdocument hoe de instelling het delen en hergebruik van open leermaterialen door medewerkers zal stimuleren. Het instellen van incentives is daarvoor niet voldoende. Een docent is niet over te halen als hij de meerwaarde er niet van inziet. Meestal is er al een gesloten praktijk van delen; sluit daarbij aan. Laat een docent zien wat hij ermee te winnen heeft om breder te delen, bijvoorbeeld niet alleen met collega's, maar met alle docenten die hetzelfde vak geven.

In deze video vertellen Anka Mulder (Vice President Education & Operations, Executive Board) en Martijn Ouwehand (Product Manager Open Education) over hoe het delen van open leermaterialen binnen de TU Delft is georganiseerd en hoe het wordt gestimuleerd richting docenten.

Nicolai van der Woert (Senior Consultant Innovation) vertelt in onderstaande video hoe UMC's samenwerken op het gebied van hergebruik van open leermaterialen binnen het nationaal platform medischonderwijs.nl. Daarnaast gaat hij vooral in op de database met onderwijsmaterialen die Radboudumc zelf heeft ontwikkeld, waar zowel docenten als studenten gebruik van

maken.

Bewustwording creëren

Onder het stimuleren valt het creëren van bewustwording. Met name bewustwording op het gebied van hergebruik is over het algemeen een ondergeschoven kind. Beschrijf in het beleidsdocument hoe de visie van de instelling breed bekend wordt gemaakt bij alle medewerkers. Benadruk daarbij de reikwijdte van openheid die de instelling voor ogen heeft. Geef duidelijk aan welke doelstellingen er worden nagestreefd met het delen en hergebruik van open leermaterialen. Gebruik de [statements](#) uit stap 2 om de docenten te prikkelen. Creëer ook bewustwording bij de docenten. Op welke ondersteuning kan hij rekenen? Weet hij waar hij daarvoor moet zijn? Betrek de afdelingen communicatie en marketing nauw bij het ontwikkelen van beleid om delen en hergebruik te stimuleren.

Meestal is er al een gesloten praktijk van delen; sluit daarbij aan.

Ambassadeurs

Indien er voorlopers voor delen en hergebruiken van open leermaterialen aanwezig zijn binnen de instelling, geef hen dan een rol als boegbeeld binnen in het kader van bewustwording. De ervaring leert dat het stimuleren door enthousiaste individuen meer zoden aan de dijk zet dan puur inzetten op beleid (al zal de praktijk om een combinatie van beide vragen). Betrek deze docenten in de rol van ambassadeurs. Zij kunnen de meerwaarde van het hergebruik en delen voor de opleiding concreet maken.

Pilots

Voer samen met de ambassadeurs pilots uit. Hiermee kun je in het klein experimenteren. Je krijgt zo meer inzicht in welke uitdagingen er nog liggen bij de implementatie. De pilots kunnen goed gebruikt worden bij de promotie van open leermaterialen.

MOOC's

Het publiceren van MOOC's is een middel om het proces te versnellen. Een MOOC maakt voor de docent concreet wat het open delen van leermaterialen doet. En dit kan een aanleiding zijn om binnen de instelling het gesprek over openheid te gaan voeren. Een top-down benadering werkt niet, maar een lichte dwang om de docenten te bewegen om minimaal één MOOC te volgen, is het proberen waard.

Bronnen

- 1 [Kweken van bewustwording](#) — Interview Etienne Verheijck, UvA, 2017
Etienne Verheijck over bewustwording bij de Universiteit van Amsterdam

Kweken van bewustwording

Het kweken van bewustwording vindt aan de UvA trapsgewijs plaats. Etienne Verheijck schrijft vanuit zijn rol als vice-provoost van CILT een notitie voor het College van Bestuur van de UvA. De notitie moet hen bewust maken van de mogelijkheden en uitdagingen rondom open leermaterialen. "Naar verwachting onderschrijft het CvB de inhoud van de notitie, omdat het wordt gedragen door het onderwijs zelf," zegt hij. "In het ideale plaatje wordt een

instellingsvisie vastgesteld en krijgen wij een opdracht terug. Daarin staat hopelijk dat CILT het verzoek krijgt om de decanen en onderwijsdirecties meer bewust te maken van wat het open delen en hergebruiken van leermaterialen betekent en waar de kwaliteitswinst voor het onderwijs en de faculteit zit. Hun commitment voor het openen van onderwijs is noodzakelijk om tot de gewenste cultuurverandering en een duurzame inbedding te komen. "Van bovenaf moet het nut en de noodzaak gevoeld worden, van onderaf moeten dus docenten bewust worden van de kansen die open leermaterialen bieden. Verheijck: "Van bovenaf bewustwording creëren, is relatief eenvoudig, omdat de lijntjes wat korter zijn. Het bereiken van de docenten is een grotere uitdaging."

"Het commitment van decanen en onderwijsdirecteuren voor het openen van onderwijs is noodzakelijk om tot de gewenste cultuurverandering en een duurzame inbedding te komen."

Zendingswerk

CILT organiseert een serie bijeenkomsten waar aandacht wordt gevraagd voor de consequenties van het open aanbieden van onderwijsmaterialen. "Wat zijn je voordelen en nadelen? Hoe willen we hier als organisatie mee omgaan?" somt Verheijck op. "Dat is de bewustwording die we op centraal niveau willen bereiken. Daarnaast zal er nog veel zendingswerk moeten plaatsvinden op facultair niveau." Het CvB moet ervoor zorgen dat de decanen actief gaan nadenken wat de faculteiten willen doen rondom open leermaterialen. Het statement "open waar het kan" moet op facultair niveau worden geëxpliciteerd.

Meerwaarde

Verheijck noemt het vooral van belang dat docenten zich bewust worden van de meerwaarde. "Vandaar ook de inbedding in blended learning. We laten zien dat het meerwaarde heeft om je eigen onderwijs open aan te bieden. Je kunt gebruikmaken van andermans open materiaal dat je in je eigen onderwijs kunt inzetten. Op het moment dat die bewustwording er is, wordt het meer natuurlijk om het te doen. Er zijn nu nog grote verschillen tussen faculteiten in de mate van bewustwording."

Open bron

2 De waarde van open en open als waarde — 2017

Onderzoek met voorbeelden over meerwaarde en ondersteuning docent

Docenten geven in het onderzoek aan dat het beleid rondom delen en hergebruik hen duidelijkheid moet geven over de meerwaarde (what's in it for me?). Daarnaast moet de benodigde capaciteit (in tijd) beschikbaar zijn. De inspanningen op het gebied van online onderwijs moeten worden gewaardeerd. Ook is er een veilige ruimte nodig om te mogen experimenteren. Dat betekent dat docenten niet moeten worden afgestraft als ze een foutje maken bij het delen of hergebruik van leer materiaal.

Ondersteuning is een must, maar niet doorslaggevend

Ondersteuning op het gebied van juridische zaken, onderwijskundige begeleiding, infrastructuur en ICT is onontbeerlijk. Tegelijkertijd geven de docenten aan dat alleen de aanwezigheid van beleid ze niet over de streep zal trekken structureel materialen open te delen en te hergebruiken.

Dwang is uit den boze

Maatregelen om delen en hergebruiken te stimuleren moeten uitgaan van de autonomie van de docent; dwang is uit den boze. Schuwer en Janssen doen twee aanbevelingen op het gebied van stimuleren: maak de meerwaarde duidelijk aan docenten en zorg voor ondersteuning vanuit de instelling: op ICT-gebied, juridische en onderwijskundige aspecten, facilitering in tijd, aanwezigheid van een veilige experimenteeruimte en een ondersteunende infrastructuur.

Feedback is cruciaal

Andere relevante conclusies uit het onderzoek: Cruciaal is het ontvangen van feedback op gedeelde materialen. Organiseer dit en/of faciliteer communityvorming. Speel in op de motieven van de docent om met open leer materialen te werken, zoals studentvoordeel en efficiency. Zie pagina 15 en verder.

Weerstand in kaart brengen

Eén van de manieren om het delen en hergebruik van open leer materialen te stimuleren, is door eerst de weerstand in kaart te brengen en die vervolgens in de aanpak bewust één voor één te tackelen. Bekende argumenten tegen zijn al vaker in kaart gebracht, onder andere door Schuwer en Janssen. Zie pagina 35 en verder.

Open bron

BLOGPOST

3 Voor het delen en hergebruik van leer materialen kan een beetje dwang van bovenaf geen kwaad — 2017

"Verplicht docenten om zoveel procent hergebruikt materiaal in hun onderwijs op te nemen." Dat zegt Peter Becker, docent informatiemanagement aan de Haagse Hogeschool. Wat hem betreft ligt de oplossing wél in een licht dwingend instellingsbeleid. "Zo verander je de mindset."

Open bron

BLOGPOST

4 Denkmodellen voor open en online onderwijs – 2014

Robert Schuwer beschrijft in deze blogpost twee denkmodellen die hij zelf gebruikt om hogeronderwijsinstellingen te helpen bij het bepalen van motieven om in te zetten op open en online onderwijs. In het eerste model koppel je de eigen bestaande ambities aan open en online onderwijs. Destijds stonden in de blogpost de prestatieafspraken centraal, hiervoor in plaats zet je de instellingsambities.

Het tweede model kan worden gebruikt door instellingen om te bepalen welke vormen van open en online onderwijs kunnen bijdragen aan behalen van instellingsdoelen.

Open bron

PUBLICATIE

5 5 scenario's om leermaterialen opnieuw te gebruiken

Met het leermateriaal van anderen kunnen docenten hun eigen onderwijs verrijken, het biedt inhoudelijke en didactische inspiratie én het bespaart hen tijd. Leermaterialen die vrij te gebruiken zijn in andermans onderwijs worden open leermaterialen genoemd. In deze flyer schetsen we 5 scenario's hoe open leermaterialen ingezet kunnen worden om het onderwijs te verbeteren.

Pak deze flyer erbij om het gesprek met docenten te voeren over de manier waarop leermaterialen gedeeld en ingezet kunnen worden.

Open bron

2. Docenten faciliteren

Doe een uitspraak over of en op welke manier de docenten door de instelling worden gefaciliteerd bij het delen en hergebruik van open leermaterialen. Dit moet passen bij wat men binnen de instelling gewend is. Waarschijnlijk hangt het dus samen met het basisbeleid en de strategie. Denk onder andere na over het volgende. Is de ondersteuning lokaal of centraal geregeld? Hoe is de financiering geregeld? Weten docenten waar ze moeten zijn en welke route ze moeten volgen als ze met open leermateriaal aan de slag willen? Dit laatste punt is ook een belangrijk onderdeel van het creëren van bewustwording.

Etienne Verheijck

“ Van bovenaf moet het nut en de noodzaak gevoeld worden, van onderaf moeten dus docenten bewust worden van de kansen die open leermaterialen bieden. Van bovenaf bewustwording creëren, is relatief eenvoudig, omdat de lijntjes wat korter zijn. Het bereiken van de docenten is een grotere uitdaging. ”

Checklist

Onder het faciliteren van docenten vallen onder andere de activiteiten:

- ✓ Copyright clearance: zie stap 4.3 Juridische activiteiten.
- ✓ ICT-ondersteuning: een randvoorwaarde om leermaterialen te delen en hergebruiken is een goede, laagdrempelige infrastructuur. Zie stap 4.4 Infrastructuur.
- ✓ Professionalisering: een instelling die van docenten verwacht dat zij online leermaterialen delen en hergebruiken, moet die docenten ook in staat stellen om vaardigheden op dit gebied te ontwikkelen. Leg vast welke vormen van training en professionalisering de instelling op het gebied van open leermaterialen aanbiedt.
- ✓ Content curation: dit is het verzamelen en beoordelen van geschikte materialen. Voor de meeste docenten schept het vertrouwen als een expert of collega een blik op het materiaal heeft geworpen en er zijn goedkeuring aan heeft gegeven. Anders kost het de docent vaak te veel schaarse tijd om te bepalen of iets geschikt is. Vervolgens kan de docent bepalen of het leermateriaal past in zijn onderwijscontext. Content curation zou een geschikte rol

zijn voor de bibliotheken. Zie [stap 5](#) voor de rollen van de bibliotheken.

- ✓ Onderwijskundige ondersteuning: denk hierbij aan meedenken over en zoeken naar geschikt materiaal en meedenken over de beste manier om het in te zetten binnen de context van het vak. Zie [stap 5](#) voor de rollen van onderwijsexpertisecentra.
- ✓ Samenwerking binnen en buiten de instelling faciliteren.

Bronnen

1 [Content Curation – onderzoek van Nicolai van der Woert – 10-5-2017 \(PDF\)](#)

Hulp bij beoordelen open materialen

Ervaringen bij de Radboud UMC met adoptie van open leermaterialen werden gepresenteerd door Nicolai van der Woert (Radboud UMC) op de [SURF SIG OE netwerkdag over adoptie van open leermaterialen](#).

Docenten hebben doorgaans te weinig tijd om zelf in de omvangrijke jungle van open onderwijsmateriaal op zoek te gaan; bovendien vereist dit speciale kennis. Om de drempels voor hergebruik weg te nemen is een content curation onderzoek uitgevoerd: selecteren op basis van criteria, ordenen in hapklare brokken, en ontsluiten/publiceren via een gebruikersvriendelijke website. Daarvoor zijn student-assistenten ingezet. Uit 14000 stuks open onderwijsmateriaal bleef slechts 19% aan geschikt materiaal over, waarvan naar schatting 3-7% ook echt zal worden hergebruikt in het curriculum. Een heleboel 'ruis' is dus verwijderd en docenten kunnen direct zinvol aan de gang met passende kleine collectie.

Ondersteuning vanuit bibliotheek en onderwijsadviseurs blijkt echter cruciaal om uiteindelijk van 'los' onderwijsmateriaal te komen tot geïmplementeerde "Open Educational Practices". Tevens wordt binnen de vakcommunity van UMC's nagedacht over een landelijke samenwerking, om de workload en de ervaringen te delen.

Open bron

2 [Rapport Kwaliteit van open leermaterialen – 2013](#)

Onderzoek met voorbeelden over meerwaarde en ondersteuning docent

Dit onderzoek is uitgevoerd door Robert Schuwer in opdracht van SURF. Wil je de kwaliteit van open leer materiaal zichtbaar maken? Zorg dan voor een adequate beschrijving van het leer materiaal en de context waarvoor het leer materiaal geschikt is. Maak de waardering van het materiaal zichtbaar door community's van gebruikers hun oordeel over open leer materiaal te laten geven. Een andere, indirecte manier om de kwaliteit weer te geven, is de reputatie van de instelling die open leer materialen publiceert.

Als het van Harvard komt, zal het wel goed zijn.

Open bron

PUBLICATIE

3 [Good practices Open leer materiaal binnen vakcommunity's – 2017](#)

SURF verzamelde zes praktijkvoorbeelden die laten zien waarom vakcommunity's een veelbelovende context zijn voor het uitwisselen van open leer materialen. Op pagina 29 staat een aantal leerpunten:

- Fragmentatie en schaarste van leer materialen vormt vaak de aanleiding om open leer materialen te delen en te hergebruiken.
- Vakcommunity's maken graag basismateriaal voor generieke basiskennis die bruikbaar is voor meerdere instellingen. Ook veel gedeeld wordt juist specifiek materiaal voor kleine opleidingen, waar instellings-overstijgende samenwerking van belang is om de opleiding up-to-date te houden.
- Een vakcommunity komt niet zomaar van de grond. Subsidie kan het startpunt zijn geweest van de geïnstitutionaliseerde samenwerking. Een projectsetting biedt de benodigde investering en organisatiestructuur om de samenwerking op te starten.
- Voor een actieve community zijn face-to-face-bijeenkomsten noodzakelijk.
- Het is een uitdaging om de community na het project in stand te houden. De stap naar een duurzame cultuur van delen is nog veelal onbekend terrein.
- Een breed gedragen doel helpt.
- Sommige communities vinden het wenselijk om op één platform een repository te combineren met andere voor het onderwijs benodigde applicaties, bijvoorbeeld voor het samenstellen van toetsen.
- Het advies van de ervaringsdeskundigen luidt: begin gewoon, maar houd het klein en overzichtelijk.

Open bron

4 **Stappenplan Kwaliteit van open leermaterialen – 2018**

Opstellen kwaliteitsmodel voor het beoordelen van leermaterialen

Een kwaliteitsmodel voor open leermaterialen zorgt ervoor dat docenten meer vertrouwen krijgen in open leermaterialen. Het zorgt dat ze eigen materiaal kunnen beoordelen en het geeft houvast in de beoordeling van het materiaal van anderen. Het opstellen van een kwaliteitsmodel kan helpen het leer materiaal te beoordelen. Het stappenplan leidt je langs de verschillende stappen die je als projectteam moet doorlopen voor het opstellen, implementeren en onderhouden van een kwaliteitsmodel voor open leer materialen.

Open bron

5 **Quality benchmark voor MOOC's – 2014 (PDF)**

Kwaliteit beoordelen van MOOC's

Robert Schuwer beschrijft in deze blogpost twee denkmodellen die hij zelf gebruikt om hogeronderwijsinstellingen te helpen bij het bepalen van motieven om in te zetten op open en online onderwijs. In het eerste model koppel je de eigen bestaande ambities aan open en online onderwijs. Destijds stonden in de blogpost de prestatieafspraken centraal, hiervoor in plaats zet je de instellingsambities.

Het tweede model kan worden gebruikt door instellingen om te bepalen welke vormen van open en online onderwijs kunnen bijdragen aan behalen van instellingsdoelen.

Open bron

6 **Workshop Toepassen vormen van open onderwijs – 2016**

Toolkit voor een workshop met docenten over open onderwijs

De SIG (special interest group) Open Education ontwikkelde een toolkit voor het organiseren van een workshop met docenten over open onderwijs binnen de instelling. Wie de mogelijkheden van open onderwijsvormen goed kent, is beter in staat om bij het ontwerp van het onderwijs een onderbouwde, optimale keuze te maken. Hiervoor is basiskennis nodig over de vormen die men kan kiezen. De toolkit bevat de volgende materialen:

- Een draaiboek. Hierin is alle informatie te vinden die van belang is om de workshop te organiseren. (Beschikbaar als .pdf, .docx en .odt)
- Een cursushandleiding "Basics van open". Deze handleiding is bestemd voor degenen die een basis cursus over openheid in het onderwijs zelfstandig willen bestuderen. (Beschikbaar als .pdf, .docx en .odt)
- Slides "Workshop Toepassen open onderwijs". Deze slides kunnen worden gebruikt bij de workshop en aangepast aan de eigen situatie. (Beschikbaar als .pptx)
- Een tweetal inspiratiemodellen.

Open bron

3. Juridische activiteiten

In het (algemene) instellingsbeleid is vastgelegd hoe de instelling met het auteursrecht op onderwijsmateriaal omgaat. Voor het bewustzijn kan het verstandig zijn om hierover een paragraaf in het beleid voor het delen en hergebruik van open materialen op te nemen. Het belangrijkste is dat de auteursrechten voor alle betrokkenen duidelijk zijn. Dat is niet alleen om overtredingen te voorkomen; de angst voor fouten kan mensen weerhouden om open leer materialen te gebruiken en te delen. Daarnaast moet ook rekening worden gehouden met zaken als portretrecht en privacy, bijvoorbeeld wanneer opnames van colleges open worden gedeeld.

Auteursrecht bij delen

In de cao van hogeschooldocenten staat dat het eigendomsrecht bij de instelling ligt. De cao van universiteitsdocenten biedt iets meer flexibiliteit, in de zin dat werkgever en werknemer hierover aanvullende afspraken kunnen maken. Vaak weten/beseffen docenten dit niet.

Leg in het beleidsdocument een eenduidig standpunt vast over het auteursrecht van leer materialen die binnen de eigen instelling zijn ontwikkeld. Leg vast onder welke licentie deze aan wie beschikbaar worden gesteld. Dat wil niet zeggen dat er binnen de hele instelling maar één type Creative Commons-licentie mag worden gebruikt. Wel moet worden bepaald welk type

licentie bij welke type werk hoort.

Delen aan de TU Delft

Bij de TU Delft hangt de CC-licentie af van het type werk, vertelt Martijn Ouwehand, product manager Open Education. “Het uitgangspunt van de TU Delft is om materialen open te delen. Voor onderwijsmaterialen is na interne discussie en besluitvorming gekozen om hier een beperking op te leggen wat betreft commercieel gebruik. De gebruikte licentie hiervoor is [CC BY NC SA](#). Ondersteunende materialen gemaakt door de supportstaf, zoals presentaties, handleidingen, factsheets, heeft deze beperking niet en is beschikbaar met een [CC BY](#) licentie.”

Martijn Ouwehand

“ Bij het kiezen voor een CC-licentie maken wij een onderscheid tussen onderwijsmateriaal en ander of op zichzelf staand materiaal. ”

Auteursrecht bij hergebruik

Leg vast dat bij hergebruik altijd rekening wordt gehouden met de Creative Commons-licentie waaronder het materiaal beschikbaar is gesteld. Dit veronderstelt kennis van de verschillende licenties bij docenten. Het zou een onderdeel van een professionaliseringsprogramma moeten zijn. Zorg altijd voor ondersteuning op het vlak van auteursrecht omdat het een complex vakgebied is. Wijs binnen de instelling een persoon of instantie waar deze rol zal worden belegd. Zie ook [stap 5](#).

Copyright clearing

Copyright clearing is het proces waarin wordt gecontroleerd of het betreffende materiaal onder een open licentie gepubliceerd mag worden. Voordat een docent open materiaal kan hergebruiken of aanpassen aan de eigen onderwijscontext, moet hij of zij kunnen beoordelen of dat mag. Een Creative Commons-licentie geeft hierover direct duidelijkheid. Als geen open licentie wordt aangetroffen, kan materiaal vaak alleen worden gebruikt nadat er expliciete toestemming is gegeven door de maker.

Een [Creative Commons-licentie](#) geeft direct duidelijkheid of open leermateriaal mag worden hergebruikt of aangepast aan de eigen onderwijscontext.

Aansprakelijkheid

Naast de juridische ondersteuning moet de aansprakelijkheid in het beleidsdocument worden beschreven. Leg vast wat de procedure is als er een claim komt, doordat een docent een fout maakt met het auteursrecht van een ander. Bepaal in hoeverre de aansprakelijkheid bij de docent wordt weggehouden. Beschrijf ook of en hoe de instelling is afgedekt in het geval van fouten.

Bronnen

PRESENTATIE

1 [Verkenning: opschaling van open en online onderwijs. Regelgeving en aandachtspunten — 2016 \(PDF\)](#) +

Deze SURF-verkenning identificeert de belangrijkste randvoorwaarden en regelgeving die voorkomen bij de opschaling van open en online onderwijs. Er wordt ook toegelicht hoe instellingen ze in de praktijk toepassen. Hoofdstuk 6 gaat in op het online ontsluiten van auteursrechtelijk beschermde leermaterialen. Docenten denken soms onterecht dat het auteursrecht van zelfgemaakt leermateriaal bij hen ligt.

De eigendomsrechten van extern materiaal zijn niet altijd bekend. Docenten denken vaak dat het veel tijd kost om dit uit te zoeken. Bij open materiaal is echter meteen duidelijk onder welke Creative Commons-licentie het materiaal beschikbaar is gesteld. Zie pagina 22.

[Open bron](#)

2 [Stappenplan Open Publiceren Leermaterialen — 2014 \(PDF\)](#) +

Stappen die een instelling moet doorlopen om materiaal vrij beschikbaar te maken

Dit SURF-stappenplan behandelt alle stappen die een instelling moet doorlopen om materiaal uit een bestaande repository vrij beschikbaar te maken. Stap twee geeft houvast bij het bepalen welke Creative Commons-licentie moet worden toegepast op zelf ontwikkeld leermateriaal. Hiermee behoud je als maker de auteursrechten. Je biedt anderen de mogelijkheid om jouw werk te bewerken, publiceren, kopiëren en verspreiden, zolang ze zich houden aan de voorwaarden die je zelf stelt. Het bevat ook een overzicht van de bouwstenen waaruit CC-licenties zijn opgebouwd.

4. Infrastructuur

Infrastructuur is een randvoorwaarde. De volgorde van deze stappen zou kunnen suggereren dat het beschrijven van de infrastructuur minder belangrijk of van latere zorg is dan bijvoorbeeld het stimuleren van delen en hergebruik. Dit is geenszins het geval. Zonder infrastructuur valt er niets te delen of te hergebruiken. Met de juiste infrastructuur is het mogelijk te zoeken over meerdere aangesloten repository's.

Onder het kopje 'Infrastructuur' beschrijf je de technische infrastructuur die nodig is om eigen leermaterialen te delen. Ook voor hergebruik is infrastructuur nodig. Het is aan te raden om dit apart te benoemen. Houd rekening met het feit dat de materialen ook makkelijk moeten kunnen worden hergebruikt.

Zonder infrastructuur valt er niets te delen of te hergebruiken.

Metadatering

Geef aanbevelingen over de plekken waar wordt gedeeld (bijvoorbeeld de eigen website, YouTube, [SURFsharekit](#)), de manier waarop de materialen vindbaar worden gemaakt (bijvoorbeeld via [Edurep](#)) en licensering. Ook moeten er zaken worden vastgelegd met betrekking tot metadatering, eveneens voor de vindbaarheid. Dat is een complex onderwerp. Gelukkig bestaan er de nodige standaarden.

Keurmerken

Maak bij deze stap ook een keuze over het al dan niet voorzien van leermateriaal van een keurmerk. Een keurmerk is een kwaliteitsstempel dat je kunt toekennen aan lesmateriaal. Aan een keurmerk kun je zien dat het voldoet aan de voorwaarden van een kwaliteitsmodel. Het wordt zo makkelijker om geschikt materiaal te vinden. Zorg dat dit model en de uitleg ervan ook toegankelijk zijn. Deze keuring kan uitgevoerd worden door docenten (peer review), studenten of bibliotheekmedewerkers.

Digitale leeromgeving

Het optuigen van een infrastructuur vindt niet plaats in een vacuüm. Veel hogeronderwijsinstellingen buigen zich momenteel over een nieuwe inrichting van de digitale leeromgeving. Het idee is dat een dergelijke leeromgeving zó flexibel is, dat tools en applicaties makkelijk te integreren en uit te wisselen zijn. De centrale positie van het learning management systeem (LMS) vervaagt hiermee.

Dit heeft direct invloed op het beleid voor het delen en hergebruik van leermaterialen. Wat is de relatie tussen de repository en het LMS? Hoe vinden de eigen campusstudenten de weg naar open leermaterialen via het LMS? Betrek degenen die zich met de ontwikkeling van de digitale leeromgeving bezighouden bij dit hoofdstuk van het beleidsdocument.

Ton Gloudemans

“ Wat in ieder geval niet mag gebeuren, is dat je moet publiceren en vergaren in één systeem en daarna het onderwijsmateriaal moet kopiëren in een geheel ander systeem. ”

Ton Gloudemans, Inholland

Expliciete vraag naar eenheid

Ton Gloudemans, informatiemanager onderwijs en onderzoek bij Hogeschool Inholland, zegt: “Het gemeenschappelijk managen van het onderwijsmateriaal moet naadloos aansluiten op het LMS. Wat in ieder geval niet mag gebeuren, is dat de docent moet publiceren en vergaren in één systeem en daarna het onderwijsmateriaal moet kopiëren in een geheel ander systeem. Bij de marktverkenning voor een nieuw LMS hebben we deze vraag expliciet uitgezet bij de leveranciers.”

Bronnen

1 [Stappenplan Open Publiceren Leermaterialen — 2014 \(PDF\)](#)

Stappen die een instelling moet doorlopen om materiaal vrij beschikbaar te maken

Dit SURF-stappenplan behandelt alle stappen die een instelling moet doorlopen om materiaal uit een bestaande repository vrij beschikbaar te maken. Op pagina 8 staat het metadateren beschreven. In Nederland bestaat er een standaard voor het beschrijven van leermateriaal: [NL-LOM](#). Met behulp van deze verzameling metadata kan educatieve content gemakkelijk worden verzameld, geordend en toegankelijk worden gemaakt voor de lerende, ook internationaal. NL-LOM staat op de lijst van "pas toe of leg uit"—standaarden voor overheden en semi-overheden.

Verplichte labels zijn:

- Titel
- Taal
- Beoogde eindgebruiker (leerling/student of docent)
- Beoogde leeftijdsgroep (bijvoorbeeld 18-24 jaar)
- Kosten (ja/nee)
- Auteursrechten en andere beperkingen (ja/nee)

Daarnaast zijn er enkele aanbevolen labels, zoals Omschrijving en Sleutelwoorden.

[Open bron](#)

2 OER consortium Technical concerns — 2015

Technische overwegingen voor het ontwikkelen en publiceren van open leermaterialen

Deze bron richt zich op technische overwegingen voor het ontwikkelen en publiceren van open leermaterialen. Het artikel beschrijft stappen die een individuele medewerker moet zetten. Het gaat onder andere over de keuze voor publiceren op het juiste platform (op een instellingsrepository of een externe repository zoals MERLOT). Ook aan de orde komen tools voor het automatisch ondertitelen van een video of het vertalen van gevonden digitale materialen. Je kunt de links naar open leermaterialen bijvoorbeeld aanmelden bij zoekmachines gespecialiseerd in open leermaterialen.

[Open bron](#)

3 OER: Technical and data management considerations — 2010

Overzicht stappen op het gebied van infrastructuur voor hogeronderwijsinstelling

JISC geeft een overzicht van stappen op het gebied van infrastructuur die een hogeronderwijsinstelling die open leermaterialen wil publiceren en delen moet doorlopen. De stappen zijn: beschrijving van de materialen, het kiezen van een repository voor opslag van materialen, ontsluiting, tracking van het gebruik. Vanuit het overzicht wordt doorverwezen naar bronmaterialen. De site wordt niet meer onderhouden sinds september 2016.

[Open bron](#)

VOORBEELD

4 OER strategy University of Leeds — 2017

Op basis waarvan bepaal je waar welk materiaal wordt gepubliceerd? Je kunt de structuur van het bestand als uitgangspunt nemen, maar ook de financiering. Het komt bijvoorbeeld regelmatig voor dat bij een subsidie de voorwaarde wordt gesteld dat publicatie plaatsvindt op een voorgeschreven plek. Zie bijvoorbeeld de strategie van de University of Leeds. Deze universiteit heeft aparte voorzieningen ingericht voor audio- en videomateriaal en tekstgebaseerde of interactief materiaal. Daarnaast kan het voorkomen dat een subsidie leidt tot een alternatieve publicatie. Zie pagina 3.

[Open bron](#)

PUBLICATIE

5 Op zoek naar technologie om open leermaterialen effectiever te delen en te vinden — 2017

SURFnet verkent in dit artikel de technische mogelijkheden om docenten minder lang te laten zoeken naar geschikt open leermateriaal.

Metadateren

Op het gebied van (semi)automatisch metadateren zijn er een aantal mogelijkheden:

- houd het bij zinvolle metadata;
- maak gebruik van standaarden;
- trek de technische metadata automatisch uit een bestand;
- zorg voor zo veel mogelijk vooraf ingevulde velden;
- haal metadata over de docent en het vak uit de digitale leeromgeving;
- maak waar mogelijk gebruik van software voor spraakherkenning.

Vindbaar maken

Op het gebied van het vindbaar maken van open leermaterialen geeft het artikel de volgende suggesties:

- laat gebruikers al dan niet automatisch profielen aanmaken voor het doen van aanbevelingen;
- bied aanbevelingen op basis van zoek- en kernwoorden;
- verrijk de zoekinterface met aanbevelingen op basis van welke leermaterialen er wereldwijd worden bekeken;
- maak gebruik van referentiesoftware zodat docenten makkelijk naar de bron kunnen verwijzen.

[Open bron](#)

PUBLICATIE

6 [Thema-uitgave Van onderwijsvisie naar de inrichting van de digitale leeromgeving – 2016 \(PDF\)](#) +

De inrichting van de digitale leeromgeving hangt nauw samen met de infrastructuur die voor open leermateriaal moet worden opgetuigd. SURF heeft hier een aantal publicaties aan gewijd. In deze thema-uitgave staan zes cases beschreven van instellingen die hun digitale leeromgeving opnieuw vormgeven of herinrichten aan de hand van hun onderwijsvisie. Waar moet de digitale leeromgeving tegenwoordig aan voldoen? Hij moet studenten in staat stellen om zelf de verantwoordelijkheid voor het leerproces op te pakken. Dit vereist onder meer dat de digitale leeromgeving leerbronnen toegankelijk maakt en instrumenten aanreikt om hiermee aan de slag te gaan. Tevens moet het ruimte bieden aan uitbreiding en verrijking van content. Zie pagina 6.

[Open bron](#)

PUBLICATIE

7 [Notitie Flexibele en persoonlijke leeromgeving: een modulair functioneel model – 2015 \(PDF\)](#) +

Deze technische notitie, geïnitieerd door SURF, is bedoeld voor mensen die zich bezighouden met de implementatie van de digitale leeromgeving. De doelgroep bestaat uit (technisch) projectleiders, technisch/functioneel beheerders, informatiemanagers en architecten. Het beschrijft uit welke gegevens en functionaliteiten de losse componenten van de flexibele en persoonlijke leeromgeving bestaan, hoe ze samenhangen en hoe ze met behulp van standaarden samenwerken.

[Open bron](#)

Vorige

Volgende

Formuleer activiteiten die je in het kader van delen en hergebruik wil uitvoeren

1. [Het stimuleren van het delen en hergebruik van open leermaterialen](#)

2. [Docenten faciliteren](#)

3. [Juridische activiteiten](#)

4. [Infrastructuur](#)

De stappen

Formuleer een inleiding

De aanleiding, definities, doelgroepen en de verantwoording.

[→ Lees meer](#)

Formuleer een visie

Inbedding in bestaand beleid, scope van openheid en statements over strategie/visie.

[→ Lees meer](#)

Formuleer doelstellingen

Welke doelstellingen wil je op de verschillende niveaus bereiken.

[→ Lees meer](#)

Formuleer activiteiten

Hoe de instelling delen en hergebruik gaat faciliteren.

Beschrijf de organisatie

De rollen en verantwoordelijkheden binnen de instelling.

[→ Lees meer](#)

Maak een planning

Een tijdspad om de activiteiten te implementeren.

[→ Lees meer](#)

Stappenplan beleid

[Meer over dit stappenplan](#)

[Experts aan het woord](#)

[Colofon](#)

[Copyright](#)

SURF Open Leermaterialen

[Alle stappenplannen](#)

[Kennismaking open leermaterialen](#)

[Stappenplan Vakvocabulary](#)

[Stappenplan Kwaliteitsmodel](#)

[Open leermaterialen in de praktijk](#)

[Meer informatie over open leermaterialen](#)

Beschrijf de organisatie die nodig is om de activiteit uit te voeren

≡ NAVIGATIE

Beschrijf de organisatie die nodig is om de activiteit uit te voeren

Om het delen en hergebruik van open leermaterialen een succes te maken moet je vele verschillende stakeholders binnen de instelling betrekken. Iedereen heeft daarin zijn eigen rol. Beschrijf de organisatie die je hiervoor nodig hebt.

Hogeronderwijsinstellingen bieden gerichte ondersteuning bij het delen en hergebruiken van open leermaterialen. Zo is er vaak een informatiepunt over auteursrechten voor docenten. Een bibliotheek houdt zich bezig met het beschrijven van de leermaterialen en het opnemen van die leermaterialen in een repository. Ook is er onderwijskundige ondersteuning beschikbaar. Wil je het beleidsplan goed laten landen in de organisatie, dan is het belangrijk om te weten wie welke verantwoordelijkheid heeft. Eventuele nieuwe verantwoordelijkheden moeten worden belegd om duidelijkheid te creëren binnen de instelling. Een organogram kan dit inzichtelijk maken.

1. Betrokken organisatieonderdelen

Bij de verschillende activiteiten horen verschillende rollen binnen de organisatie. Denk bijvoorbeeld aan het stimuleren van delen en hergebruiken van open leermaterialen en het faciliteren van docenten op het gebied van juridische zaken en infrastructuur. Inventariseer welke actoren moeten worden betrokken bij het opstellen en uitrollen van het beleid. Benoem de betrokken organisatieonderdelen en de benodigde menskracht. Dit zal per instelling verschillen. De volgende organisatieonderdelen spelen waarschijnlijk een rol bij de uitvoering van het beleid:

- Management: faculteits-/academiedirecteuren, opleidingsmanagers/-directeuren;
- Communicatie en Marketing;
- Onderwijs Expertise Centrum;
- Docenten;
- Studenten;
- Bibliotheek;
- Mediatheek, AV Centrum, facilitair bureau;
- ICT afdeling;
- Human Resources Management.

Denk onder andere na over het volgende: Is de ondersteuning lokaal of centraal georganiseerd? Hoe is de financiering geregeld? Komen er nieuwe functies bij, bijvoorbeeld rond een open leermaterialen-helpdesk? Moeten procedures worden aangepast? Hoeveel werk wordt er van de docent gevraagd? Waak voor een extra administratieve last door de docent zoveel mogelijk werk uit handen te nemen. De bibliotheek kan bijvoorbeeld ondersteunen bij metadatering.

Checklist mogelijke taken voor bibliotheken

- ✓ Advies copyrights en Creative Commons
- ✓ Copyright clearance
- ✓ Zoeken en vinden
- ✓ Content curation
- ✓ Hanteren kwaliteitscriteria
- ✓ Repositories inrichten en onderhouden
- ✓ Metadatering
- ✓ Signaleringservice

- ✓ Ontwerp van onderwijs
- ✓ Digital literacy skills: docent en student
- ✓ Docenten ondersteunen bij cursusontwerp met open leermaterialen
- ✓ Publiceren van open leermaterialen

Checklist mogelijke taken voor Onderwijs Expertise Centra

- ✓ Advies open leermaterialen: produceren, publiceren en hergebruiken
- ✓ Ondersteuning adoptieproces
- ✓ Ontwerp van onderwijs: Open Educational Practices
- ✓ Inbedding in curriculum
- ✓ Onderwijsbeleid uitwerken en uitvoeren
- ✓ Digital literacy skills: docent
- ✓ Auteursstools
- ✓ Docenten ondersteunen bij cursusontwerp met open leermaterialen
- ✓ Beleidsvoorbereiding delen en hergebruik van open leermaterialen
- ✓ Onderwijsinnovatie

Bronnen

TOOL

1 [Het businessmodel canvas van Osterwalder en Pigneur – 2017](#) +

Het canvas is een bekende [tool](#) voor het ontwikkelen van een business model. In deze blogpost geven Robert Schuwer en Ben Janssen (in rood) aan wat er verandert in het business model als gevolg van de beslissing om open leermaterialen te gebruiken. Dit biedt structuur om na te denken over wat er moet worden geregeld.

Aanpassingen aan het business model

Onder de sleutelactiviteiten valt nu het maken en beheren van open leermaterialen, copyright clearing en het beheren van de open leermaterialen-infrastructuur. Onder de waardeproposities kan 'open leermaterialen + voorzieningen' worden toegevoegd. Onder klantcontact vallen nu ook community's (online). Er is een nieuw kanaal om te beheren, namelijk het portaal voor open leermaterialen. Het soort 'klanten' breidt uit met meerdere soorten internationale studenten en individuele geïnteresseerden, zoals middelbare scholieren. Aan de kostenstructuur worden de productie van online open leermaterialen toegevoegd, net als een helpdesk. Aan de inkomstenkant verandert er ook iets; de bijdrage die lerenden of organisaties betalen voor aanvullende diensten bij open leermaterialen.

Alleen de belangrijkste partners en de belangrijkste bronnen (ontwikkelaars, docenten, studenten, enzovoort) blijven volgens het schema ongemoeid.

[Open bron](#)

PUBLICATIE

2 [De rol van de bibliotheek in open en online onderwijs: een verkenning – 2015 \(PDF\)](#) +

Wanneer leermateriaal steeds meer open en online beschikbaar komt, verandert de rol van bibliotheken bij universiteiten en hogescholen. Dit rapport beschrijft wat er verandert. Voor een deel neemt de bibliotheek traditionele taken op zich, zoals advies over auteursrechten en licenties, het ontsluiten en opslaan van content (metadaten, taggen, indexerend) en het bevorderen van informatievaardigheden. Zie pagina 12. Er zijn echter ook nieuwe rollen, zoals functioneel beheer en het geven van didactisch advies. Over de rol van de bibliotheek als partij voor content-creatie en content-curatie voor onderwijs bestaat discussie. Zie pagina 17.

[Open bron](#)

PUBLICATIE

3 [OER Librarian, door Harrie van der Meer – 2017 \(Slideshare\)](#) +

Harrie van der Meer van de Hogeschool van Amsterdam staat in deze presentatie stil bij de activiteiten die de bibliotheek kan ondernemen om delen en hergebruiken van open leermaterialen te ondersteunen. Het gaat om zoeken en vinden, bewaren van onderwijsmateriaal in een repository, auteursrecht en licenties en ondersteuning bij het creëren van content. Hij benoemt per activiteit aandachtspunten en Nederlandse voorbeelden.

OER librarian

In de Verenigde Staten is de OER librarian al een bekend verschijnsel. Van der Meer vergelijkt diens rol met die van zijn Nederlandse collega.

[Open bron](#)

2. Aandacht voor adoptieprocessen

Het adopteren van open leermaterialen vergt de nodig aandacht en energie. Naast alle opgesomde acties en betrokkenen is het ook van belang om te bedenken hoe het adoptieproces er uit gaat zien. Hierbij is het van belang om je aan te sluiten bij (nationale) Community's en een verantwoordelijke team op te richten.

Team open leermaterialen

De docentondersteuning komt waarschijnlijk te liggen bij zowel debibliotheken en de onderwijsexpertisecentra. Het is zaak dat zij met name in de uitwerking van het beleid naar operationele processen samen gaan werken. Als zij samen verantwoordelijk zijn voor de gehele ondersteuning rond open leermaterialen dan is her verstandig om ook samen een team te vormen. Het moet voor de docent zo gemakkelijk mogelijk worden om ondersteuning te vragen.

Docenten

Docenten hebben vooral vragen over open leermaterialen: waarom zou ik met open onderwijs materiaal gaan werken, wat levert open onderwijs op aan kwaliteitsverbetering, what is in it for me, hoeveel werk kost dit en is er geld/ondersteuning/uren. Zonder een inbreng van docenten (en de vragen waar zij mee zitten) in het maken van beleid zal niet leiden tot een vergroting van de adoptie door docenten.

Neem in het plan op welke vormen van weerstand er te overwinnen zijn, wat hebben docenten nodig om er mee aan de slag te gaan? En wie gaat wat doen om te zorgen voor een goede adoptie van open leermaterialen door docenten?

Community rond open leermaterialen

Zorg dat je als instelling op de hoogte blijft van de ontwikkelingen op het gebied van open leermaterialen in het Hoger Onderwijs. Maak minimaal één persoon binnen de instelling hier verantwoordelijk voor. Een aantal mogelijkheden om je aan te sluiten bij de community:

- Special Interest Group [Open Education](#). Experts hebben experts hebben zich verzameld rond dit thema. Zij delen informatie, een literatuurlijst en organiseren bijeenkomsten.
- LinkedIn groep van de SIG Open Education: [Dutch special interest group Open Educational Resources](#).
- [SURFacademy](#): De academy van SURF met o.a. cursussen en bijeenkomsten rond open leermaterialen.

Vorige

Volgende

Formuleer activiteiten die je in het kader van delen en hergebruik wil uitvoeren

1. [Betrokken organisatieonderdelen](#)

2. [Aandacht voor adoptieprocessen](#)

De stappen

Formuleer een inleiding

De aanleiding, definities, doelgroepen en de verantwoording.

[→ Lees meer](#)

Formuleer een visie

Inbedding in bestaand beleid, scope van openheid en statements over strategie/visie.

[→ Lees meer](#)

Formuleer doelstellingen

Welke doelstellingen wil je op de verschillende niveaus bereiken.

[→ Lees meer](#)

Formuleer activiteiten

Hoe de instelling delen en hergebruik gaat faciliteren.

[→ Lees meer](#)

Beschrijf de organisatie

De rollen en verantwoordelijkheden binnen de instelling.

Maak een planning

Een tijdspad om de activiteiten te implementeren.

[→ Lees meer](#)

Stappenplan beleid

[Meer over dit stappenplan](#)

[Experts aan het woord](#)

[Colofon](#)

[Copyright](#)

SURF Open Leermaterialen

[Alle stappenplannen](#)

[Kennismaking open leermaterialen](#)

[Stappenplan Vakvocabulaire](#)

[Stappenplan Kwaliteitsmodel](#)

[Open leermaterialen in de praktijk](#)

[Meer informatie over open leermaterialen](#)

Beschrijf een tijdspad om de activiteiten te implementeren

≡ NAVIGATIE

Beschrijf een tijdspad om de activiteiten te implementeren

Het beleidsplan in ontwikkeling omvat nu een visie, doelstellingen en activiteiten. Daarnaast zijn de verantwoordelijkheden binnen de organisatie vastgelegd. Alle ingrediënten om van start te gaan met het implementeren van het beleid zijn nu present. De volgende vraag is: wanneer ga je starten? Wanneer wil je welk doel hebben behaald? Het is tijd om een planning op te stellen.

Voor een goede planning leg je de resultaten en activiteiten in de tijd vast. Houd hierbij rekening met de vele verschillende actoren en de impact op de organisatie. Kies bij voorkeur voor een project met een gedegen projectorganisatie. Zorg voor een duidelijk opdrachtgever en een stuurgroep. Vergeet niet om meetmomenten en momenten van bijsturing in te plannen.

Vorige

De stappen

Formuleer een inleiding

De aanleiding, definities, doelgroepen en de verantwoording.

→ [Lees meer](#)

Formuleer een visie

Inbedding in bestaand beleid, scope van openheid en statements over strategie/visie.

→ [Lees meer](#)

Formuleer doelstellingen

Welke doelstellingen wil je op de verschillende niveaus bereiken.

→ [Lees meer](#)

Formuleer activiteiten

Hoe de instelling delen en hergebruik gaat faciliteren.

[→ Lees meer](#)

Beschrijf de organisatie

De rollen en verantwoordelijkheden binnen de instelling.

[→ Lees meer](#)

Maak een planning

Een tijdspad om de activiteiten te implementeren.

Stappenplan beleid

[Meer over dit stappenplan](#)

[Experts aan het woord](#)

[Colofon](#)

[Copyright](#)

SURF Open Leermaterialen

[Alle stappenplannen](#)

[Kennismaking open leermaterialen](#)

[Stappenplan Vakvocabulaire](#)

[Stappenplan Kwaliteitsmodel](#)

[Open leermaterialen in de praktijk](#)

[Meer informatie over open leermaterialen](#)

Experts aan het woord

Overzicht interviews

Bij het samenstellen van dit stappenplan is met veel experts gesproken. Verspreid door deze website tref je verschillende interviews aan met een aantal van deze experts. Op deze pagina vind je een overzicht van alle interviews.

Etienne Verheijck

Het [interview](#) met Etienne Verheijck, vice-provoost van het Centre for Innovation and Learning and Teaching (CILT) van de Universiteit van Amsterdam.

Etienne Verheijck

“ Hoe open willen we onze onderwijsmaterialen delen? Wat betekent open eigenlijk voor ons? Door beleid voor open leermaterialen te koppelen aan onderwijsvernieuwing en blended learning, krijgt het een logische plaats. ”

Martijn Ouwehand

Het [interview](#) met Martijn Ouwehand, product manager Open Education bij de TU Delft.

Martijn Ouwehand

“ Ons dilemma: kunnen we geld vragen voor een licentie voor een gratis cursus? ”

Rogier Schumacher

Het [interview](#) met Rogier Schumacher, faculty liaison Geesteswetenschappen bij de Universiteitsbibliotheek Utrecht.

Rogier Schumacher

“ Het ligt voor de hand om het onderwijsmateriaal uit de facultaire silo's te halen, zodat het vanzelfsprekender wordt dat het circuleert. In het kader van public engagement proberen we onze kennis met de samenleving te delen. ”

Ton Gloudemans

Het [interview](#) met Ton Gloudemans, informatiearchitect en projectleider open leermaterialen bij Hogeschool Inholland.

Ton Gloudemans

“ Vanuit het oogpunt van efficiëntie is de huidige onderwijspraktijk bij Hogeschool Inholland niet ideaal ingericht. ”

Arjan Schalken

Het [interview](#) met Arjan Schalken, adjunct-directeur van de Vrije Universiteit.

Arjan Schalken

“ Op den duur ontstaat zowel vanuit de onderwijsvisie als de dagelijkse praktijk behoefte aan goede randvoorwaarden. Beleid is daar eentje van, net als goede infrastructuur, waardering en ondersteuning. Het wordt iets dat docenten helpt, in plaats van dat het van bovenaf over ze heen wordt gegoid. ”

Ank Boersma en Gerlien Klein

Het [interview](#) met Ank Boersma, onderwijsadviseur bij Hanzehogeschool Groningen en Gerlien Klein, regiovoerder Open en online leermaterialen bij Hanzehogeschool Groningen.

Gerlien Klein

Ank Boersma

“ De frustratie van docenten dat een uitgever het materiaal niet digitaal beschikbaar stelt, is een goede aanleiding om ze voor te leggen dat leermateriaal niet per se commercieel en gesloten hoeft te zijn. ”

Video interviews

In deze video vertellen **Anka Mulder** (Vice President Education & Operations, Executive Board) en **Martijn Ouwehand** (Product Manager Open Education) over hoe het delen van open leermaterialen binnen de TU Delft is georganiseerd en hoe het wordt gestimuleerd richting docenten.

Nicolai van der Woert (Senior Consultant Innovation) vertelt in onderstaande video hoe UMC's samenwerken op het gebied van hergebruik van open leermaterialen binnen het nationaal platform medischonderwijs.nl. Daarnaast gaat hij vooral in op de database met onderwijsmaterialen die Radboudumc zelf heeft ontwikkeld, waar zowel docenten als studenten gebruik van maken.

[Terug](#)

Stappenplan beleid

[Meer over dit stappenplan](#)

[Experts aan het woord](#)

[Colofon](#)

[Copyright](#)

SURF Open Leermaterialen

[Alle stappenplannen](#)

[Kennismaking open leermaterialen](#)

[Stappenplan Vakvocabulaire](#)

[Stappenplan Kwaliteitsmodel](#)

[Open leermaterialen in de praktijk](#)

[Meer informatie over open leermaterialen](#)

Interview met Etienne Verheijck

UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM

UvA: Logisch onderdeel van innovatie

Het Centre for Innovation and Learning and Teaching (CILT) van de UvA is bezig om grootschalige onderwijsvernieuwing te stimuleren en faciliteren, met de nadruk op blended learning. Dat was de aanleiding voor Peter van Baalen, hoogleraar Information Management and Digital Organisation, en vice-provoost Etienne Verheijck om goed na te denken over het openen van het leermateriaal. Verheijck zegt: "Dit gaat hoe dan ook op ons pad komen, was bij ons de gedachte. We ondersteunen docenten om hun onderwijs opnieuw vorm te geven. Hoe faciliteren we dan meteen dat er open wordt gedeeld en hergebruikt?"

"Hoe open willen we onze onderwijsmaterialen delen? Wat betekent open eigenlijk voor ons?"

Formeel regelen

De op handen zijnde onderwijsvernieuwing was dus aanleiding om het delen en hergebruik van open leermaterialen formeel te gaan regelen. Er komen nogal wat vragen bij kijken. Verheijck somt op: "Wat regelen we op het gebied van infrastructuur en auteursrechtelijke problemen? Hoe open willen we onze onderwijsmaterialen delen? Wat betekent open eigenlijk voor ons?" Hij maakte een ronde langs Nederlandse hogeronderwijsinstellingen om te zien wat er al bestond op het gebied van beleid voor het delen en hergebruik van online leermaterialen. Niet veel, zo bleek. Voor CILT was dat de aanleiding om dan zelfstandig beleid te formuleren voor een ontwikkeling die in de ogen van de UvA niet kon uitblijven.

Inbedding door koppeling met blended learning

Bij de UvA is het delen en hergebruik van open leermaterialen nadrukkelijk ingebed in onderwijsvernieuwing. "Door beleid voor open leermaterialen te koppelen aan onderwijsvernieuwing en blended learning, krijgt het een logische plaats," zegt Etienne Verheijck, vice-provoost van CILT. "Blended learning is een tool om je onderwijs te gaan vernieuwen. Maar dat doe je niet geïsoleerd, maar vanuit een nieuw curriculumontwerp, waarin open leermaterialen een rol spelen. Dat is de insteek die we vanuit CILT hebben gekozen."

"Door beleid voor open leermaterialen te koppelen aan onderwijsvernieuwing en blended learning, krijgt het een logische plaats."

Van kennisoverdracht naar ondersteuning

Verheijck ziet de ontwikkeling van open leermaterialen in een breder perspectief. De herwaardering van het vak van docent speelt daarin een grote rol. "De rol van docent gaat de komende jaren veel meer richting ondersteuner en facilitator van het leerproces," zegt hij. "Voor kennisoverdracht hebben we al het andere. Laat docenten de grote lijnen uitleggen, verbanden aangeven, verdiepende discussies aangaan met de studenten en feedback geven op het leerproces. In de interactie tussen studenten en docenten krijgt open leermateriaal dan een logische plek."

Open waar het kan

Etienne Verheijck schrijft een beleidsdocument over de omgang met open leermaterialen op de UvA. Hij zal tegenover het CvB van de UvA pleiten voor een algemeen standpunt dat luidt: *Deel open daar waar het kan en houd gesloten waar het moet.*

Verheijck zegt: "Je kunt niet al het onderwijsmateriaal in één keer open beschikbaar maken. Dat zou veel te veel weerstand oproepen en de onderwijsvernieuwing die we voorstaan in de weg zitten. Dit lijkt me een werkbaar statement voor de komende periode."

"Maak het docenten zo makkelijk mogelijk."

Faciliteer op laag niveau

Een waarschijnlijk tweede statement luidt: *Faciliteer waar het kan op laag niveau*. Verheijck licht toe: "Maak het docenten zo makkelijk mogelijk. Stimuleer docenten, faciliteer, zet kaders. De repository met open onderwijsmateriaal moet voor docenten eigenlijk niet te onderscheiden zijn van hun werkomgeving. Je moet er makkelijk kunnen aangeven onder welke vorm je eigen materiaal gedeeld mag worden: binnen de faculteit, over de faculteit heen, binnen de opleiding, binnen je eigen doelgroep, naar studenten, naar docenten, of volledig open. Faciliteer de inhoud: wat betekent CC voor docenten?"

Geen dogma's

Tijdens een studiereis in het Verenigd Koninkrijk hoorde Verheijck van Britse hogeroponderwijsinstellingen vooral dogmatische statements, bijvoorbeeld: *Al ons leermateriaal is verplicht open*. Dat is niet haalbaar of zinvol, vindt hij. "Alles open maken, betekent niet dat het daadwerkelijk effectief gebruikt kan worden. In het University College of London zijn ze daar ook op teruggekomen. Het wekte te veel weerstand op. Nu doen ze het gefaseerd. Ook bedden ze het in in een bredere gedachte en gebruiken ze het uitgangspunt van research based education. Net als wij gebruiken ze onderwijsvernieuwing om het onderwijsmateriaal daadwerkelijk te openen."

Kweken van bewustwording

Het kweken van bewustwording vindt aan de UvA trapsgewijs plaats. Etienne Verheijck schrijft vanuit zijn rol als vice-provoost van CILT een notitie voor het College van Bestuur van de UvA. De notitie moet hen bewust maken van de mogelijkheden en uitdagingen rondom open leermaterialen. "Naar verwachting onderschrijft het CvB de inhoud van de notitie, omdat het wordt gedragen door het onderwijs zelf," zegt hij. "In het ideale plaatje wordt een instellingsvisie vastgesteld en krijgen wij een opdracht terug. Daarin staat hopelijk dat CILT het verzoek krijgt om de decanen en onderwijsdirecties meer bewust te maken van wat open onderwijs betekent en waar de kwaliteitswinst voor het onderwijs en de faculteit zit. Hun commitment voor het openen van onderwijs is noodzakelijk om tot de gewenste cultuurverandering en een duurzame inbedding te komen."

Van bovenaf moet het nut en de noodzaak gevoeld worden, van onderaf moeten dus docenten bewust worden van de kansen die open leermaterialen bieden. Verheijck: "Van bovenaf bewustwording creëren, is relatief eenvoudig, omdat de lijntjes wat korter zijn. Het bereiken van de docenten is een grotere uitdaging."

"Het commitment van decanen en onderwijsdirecteuren voor het openen van onderwijs is noodzakelijk om tot de gewenste cultuurverandering en een duurzame inbedding te komen."

Zendingswerk

CILT organiseert een serie bijeenkomsten waar aandacht wordt gevraagd voor de consequenties van het open aanbieden van onderwijsmaterialen. "Wat zijn je voordelen en nadelen? Hoe willen we hier als organisatie mee omgaan?" somt Verheijck op. "Dat is de bewustwording die we op centraal niveau willen bereiken. Daarnaast zal er nog veel zendingswerk moeten plaatsvinden op facultair niveau." Het CvB moet ervoor zorgen dat de decanen actief gaan nadenken wat de faculteiten willen doen rondom open leermaterialen. Het statement 'open waar het kan' moet op facultair niveau worden geëxpliciteerd.

Meerwaarde

Verheijck noemt het vooral van belang dat docenten zich bewust worden van de meerwaarde. "Vandaar ook de inbedding in blended learning. We laten zien dat het meerwaarde heeft om je eigen onderwijs open aan te bieden. Je kunt gebruikmaken van andermans open materiaal dat je in je eigen onderwijs kunt inzetten. Op het moment dat die bewustwording er is, wordt het meer natuurlijk om het te doen. Er zijn nu nog grote verschillen tussen faculteiten in de mate van bewustwording."

[Terug](#)

Over Etienne Verheijck

Etienne Verheijck is vice-provoost van het Centre for Innovation and Learning and Teaching (CILT) van de Universiteit van Amsterdam.

Stappenplan beleid

[Meer over dit stappenplan](#)

[Experts aan het woord](#)

[Colofon](#)

[Copyright](#)

SURF Open Leermaterialen

[Alle stappenplannen](#)

[Kennismaking open leermaterialen](#)

[Stappenplan Vakvocabulaire](#)

[Stappenplan Kwaliteitsmodel](#)

[Open leermaterialen in de praktijk](#)

[Meer informatie over open leermaterialen](#)

[Open leermaterialen startpagina](#)

Interview met Martijn Ouwehand

TU DELFT

Voorbeeld Open licensing: de aanpak van de TU Delft

Openheid kent verschillende gradaties. De TU Delft gebruikte de eerste versie van het 5-componentenmodel voor open onderwijs (5COE, tegenwoordig het open onderwijs pentagon, zie bron 1) om daarover intern bewustwording te kweken.

Niet alle elementen open

Martijn Ouwehand, product manager Open Education bij de TU Delft, zegt: "Een open cursus bestaat uit verschillende elementen, die je niet per se allemaal open hoeft aan te bieden. We kregen een verzoek om een licentie af te geven om onze MOOC door een derde partij in het Arabisch te laten aanbieden. Dat bracht ons voor een dilemma: kunnen we geld vragen voor onze gratis cursus?"

Vergoeding voor diensten rondom de stof

Het 5COE-model laat zien dat de aanbodzijde uit een aantal elementen bestaat: je hebt het materiaal, maar ook de diensten eromheen, zoals automatische feedback op de verrichtingen van de student, of het werk dat de docent verricht als hij de cursus draait. Ouwehand zegt: "De TU Delft biedt de cursusmaterialen open aan, zij het onder een open licentie die commercieel hergebruik verbiedt, dus niet 100 procent open. De echte meerwaarde zit in diensten rondom de stof. Hiervoor vragen we wel een vergoeding als de situatie daarom vraagt. Dat was een eye-opener."

"Ons dilemma: kunnen we geld vragen voor een licentie voor een gratis cursus?"

Delen aan de TU Delft

Bij de TU Delft hangt de CC-licentie af van het type werk, vertelt Martijn Ouwehand, product manager Open Education. "Bij de TU Delft worden Open CourseWare-cursussen en onderwijsmateriaal onder [CC BY NC SA](#) aangeboden. Powerpoints (voor presentaties) en handouts en factsheets bieden we aan onder [CC BY](#), tenzij het gaat om onderwijsmateriaal dat onderdeel is van een cursus. We maken dus een onderscheid tussen onderwijsmateriaal en ander of op zichzelf staand materiaal."

[Terug](#)

Over Martijn Ouwehand

Martijn Ouwehand is product manager Open Education bij de TU Delft.

Stappenplan Beleid

[Meer over dit stappenplan](#)

[Experts aan het woord](#)

[Colofon](#)

[Copyright](#)

SURF Open Leermaterialen

[Alle stappenplannen](#)

[Kennismaking open leermaterialen](#)

[Stappenplan Vakvocabulaire](#)

[Stappenplan Kwaliteitsmodel](#)

[Open leermaterialen in de praktijk](#)

[Meer informatie over open leermaterialen](#)

Interview met Rogier Schumacher

UNIVERSITEIT UTRECHT

UU: Onderwijsvernieuwing en breder delen

Vanuit Educate-it, het onderwijsvernieuwingprogramma van de Universiteit Utrecht, wordt sterk ingezet op blended learning. In het [strategisch plan voor 2016-2020](#) belooft de universiteit de studenten een inspirerende en uitdagende leeromgeving. Leermateriaal is hierin digitaal en open beschikbaar. Binnen Educate-it wordt al gewerkt aan een repository voor onderwijsmaterialen. Bij blended learning en flipping the classroom is het vanzelfsprekend dat het leermateriaal altijd beschikbaar is. Allemaal interne prikkels om beleid te creëren voor het delen en hergebruik van open leermaterialen.

Bestaande praktijk van delen formaliseren

Een tweede aanleiding voor de UU is dat er een bestaande, informele praktijk van delen bestaat. "Tussen collega's binnen een opleiding, departement of faculteit wordt wel gedeeld," zegt Rogier Schumacher, faculty liaison Geesteswetenschappen bij de Universiteitsbibliotheek Utrecht. "Er vindt ook wat 'grensverkeer' plaats, zoals tussen geneeskunde en biologie. Maar het delen verloopt via USB-sticks, mailtjes en de DLO. Bovendien blijft het materiaal tussen medewerkers 'hangen'." Net als bij hogeschool Inholland is de gedachte dat een meer geformaliseerde manier van delen leidt tot meer beweging en efficiëntie.

"Het ligt voor de hand om het onderwijsmateriaal uit de facultaire silo's te halen, zodat het vanzelfsprekender wordt dat het circuleert."

Meer onderwijs over faculteiten heen

Vanuit het onderzoek wordt bij de UU sterk ingestoken op vraagstukken die een interdisciplinaire samenwerking vereisen, zoals klimaatverandering. Ook in onderwijsverband is er steeds meer contact tussen faculteiten. Zo verzorgen de faculteiten REBO (Recht, Economie, Bestuur en Organisatie) en Geesteswetenschappen gezamenlijk een programma waarin filosofie, politicologie en economie worden gecombineerd. Schumacher: "Dat grensverkeer heeft implicaties voor ons onderwijs. Het ligt voor de hand om het onderwijsmateriaal uit de facultaire silo's te halen, zodat het vanzelfsprekender wordt dat het circuleert."

Didactische vormen delen

Hergebruik van open leermaterialen leidt tot meer synergie over departementen en faculteiten heen. Docenten zouden bijvoorbeeld meer didactische modellen kunnen uitwisselen. Schumacher: "Ik kan me voorstellen dat docenten niet alleen niet alleen op basis van inhoud gaan delen. Zo heeft een docent hier een 'Spel van de Gouden Eeuw' ontwikkeld als werkvorm binnen zijn onderwijs. Dat is als didactische vorm mogelijk ook elders toepasbaar."

"In het kader van public engagement proberen we onze kennis met de samenleving te delen."

Open science

De universiteitsbibliotheek van de UU heeft sterk ingezet op open access, vanuit het grotere raamwerk van open science. Dat proces wordt inmiddels breder gedragen binnen de instelling. Schumacher kan zich ook voorstellen dat open leermaterialen worden meegenomen in deze ontwikkeling.

"Het strategisch beleid is gericht op het openen van de universiteit naar de maatschappij toe," zegt hij. "In het kader van public

engagement proberen we onze kennis met de samenleving te delen. Zo'n beleid vormt ook een goed kader om ons leermateriaal meer open te maken dan het tot nu toe is."

[Terug](#)

Over Rogier Schumacher

Rogier Schumacher is faculty liaison Geesteswetenschappen bij de Universiteitsbibliotheek Utrecht.

Stappenplan beleid

[Meer over dit stappenplan](#)

[Experts aan het woord](#)

[Colofon](#)

[Copyright](#)

SURF Open Leermaterialen

[Alle stappenplannen](#)

[Kennismaking open leermaterialen](#)

[Stappenplan Vakvocabulaire](#)

[Stappenplan Kwaliteitsmodel](#)

[Open leermaterialen in de praktijk](#)

[Meer informatie over open leermaterialen](#)

Interview met Ton Gloudemans

INHOLLAND

Inholland: Efficiëntere onderwijspraktijk

Vanuit het oogpunt van efficiëntie is de huidige onderwijspraktijk bij Hogeschool Inholland niet ideaal ingericht. Dat zegt informatiearchitect Ton Gloudemans. Hij noemt daarvoor drie redenen:

1. Omdat het onderwijsmateriaal dicht bij de docent blijft, loopt de continuïteit gevaar. Vertrekt de docent, dan blijft de hogeschool met lege handen achter.
2. Studenten zijn minder tevreden over de informatievoorziening. Dit komt onder andere omdat er per onderwijseenheid een andere manier is om bij het onderwijsmateriaal te komen.
3. Kwaliteitsborging is ingewikkeld, omdat er geen overzicht is over het onderwijsmateriaal in de instelling. In het geval van een accreditatietraject moeten kwaliteitszorgmedewerkers veel moeite doen om alles boven water te krijgen.

Doelstellingen van buitenaf

Dit zijn voldoende interne prikkels om het delen en hergebruik van open leermaterialen actief te stimuleren, aldus Gloudemans. Dit zou bijdragen aan een efficiëntere inrichting. Een externe prikkel is voor Inholland de uitspraak van het ministerie van OCW dat instellingen in 2025 hun onderwijsmateriaal open moeten publiceren. Gloudemans: "Dat zijn doelstellingen waar we wat mee moeten."

Complicerende factor

Hij signaleert dat de drive vanuit docenten om leermaterialen te delen of te hergebruiken nog géén interne prikkel is. "Dat is een complicerende factor. Docenten vinden het makkelijk om zelf de regie te voeren op het onderwijsmateriaal. Ze zijn minder gericht op de noden van de opleiding of instelling als geheel. Ze letten veel meer op het vormgeven van het leerproces en dat brengt een specifieke context voor het onderwijsmateriaal met zich mee."

Modellen van openheid

Hogeschool Inholland inventariseerde hoe er binnen de instelling met leermaterialen wordt omgegaan. Er bleken diverse praktijken naast elkaar te bestaan. Uit de inventarisatie kwamen vier modellen voor het delen van leermaterialen.

1. Onderwijsmateriaal gedeeld op de uitvoering van onderwijseenheden. Het materiaal blijft dicht bij de docent, misschien gedeeld met enkele collega's, maar het blijft op dezelfde locatie
2. Onderwijsmateriaal gedeeld als opleiding als geheel Er wordt contentmanagement gevoerd, alle docenten en studenten van de opleiding kunnen erbij, ongeacht hun locatie
3. Onderwijsmateriaal gedeeld als instelling Er is een goede manier gevonden om het materiaal goed beschikbaar te stellen over alle opleidingen heen
4. Onderwijsmateriaal behalve binnen de instelling ook open gedeeld

Aan de hand van de modellen probeert Inholland een Institutional Centerred Model op gang te brengen, waar binnen de instelling wordt gedeeld, met de mogelijkheid om externe toegankelijkheid te bieden. Projectleider Ton Gloudemans zegt: "Of dat lukt, hangt er van af of we de methodiek en techniek kunnen vinden om dit model laagdrempelig beschikbaar te stellen aan docenten."

Expliciete vraag naar eenheid

"Het gemeenschappelijk managen van het onderwijsmateriaal moet naadloos aansluiten op het LMS. Wat in ieder geval niet

mag gebeuren, is dat de docent moet publiceren en vergaren in één systeem en daarna het onderwijsmateriaal moet kopiëren in een geheel ander systeem. Bij de marktverkenning voor een nieuw LMS hebben we deze vraag expliciet uitgezet bij de leveranciers."

[Terug](#)

Over Ton Gloudemans

Ton Gloudemans is informatiearchitect en projectleider open leermaterialen bij Hogeschool Inholland.

Stappenplan beleid

[Meer over dit stappenplan](#)

[Experts aan het woord](#)

[Colofon](#)

[Copyright](#)

SURF Open Leermaterialen

[Alle stappenplannen](#)

[Kennismaking open leermaterialen](#)

[Stappenplan Vakvocabulary](#)

[Stappenplan Kwaliteitsmodel](#)

[Open leermaterialen in de praktijk](#)

[Meer informatie over open leermaterialen](#)

Interview met Arjan Schalken

VRIJE UNIVERSITEIT

Open leermaterialen op ieders netvlies krijgen is teamwork

Binnen de Vrije Universiteit brengt een team van experts open leermaterialen op alle mogelijke manieren op de radar. Adjunct-directeur Arjan Schalken van Vrije Universiteit (VU) vertelt hoe de universiteitsbibliotheek daarin een belangrijke rol speelt.

In 2019 stelt de Vrije Universiteit (VU) in Amsterdam het instellingsplan voor 2020-2025 vast. Het moet gek lopen, willen open leermaterialen en open science daarin geen expliciete plaats innemen. Dat is onder andere te danken aan de directie van de Universiteitsbibliotheek (UB) van de VU. Adjunct-directeur Arjan Schalken lepelt moeiteloos een rijtje voorbeelden op van strategische gremia waarin ze het onderwerp 'open' binnen de VU positioneren. "Is er een directeuren-bijeenkomst over onderwijskwaliteit, dan benoemt Hilde van Wijngaarden, de directeur van de UB, daar specifiek het belang van digitale en open leermaterialen. Zelf heb ik een notitie geschreven voor decanen over open access. Dat leverde het verzoek op voor een notitie over auteursrecht in onderwijsmateriaal, een belangrijk onderwerp voor open leermaterialen. En als er een nieuw onderwijsinitiatief ontstaat, zoals community service learning, dan ga ik met de initiatiefnemers praten: als je echt leermaterialen ontwikkelt, overweeg eens om die open te maken. Het zijn maar een paar voorbeelden van de inspanningen vanuit de UB om open leermaterialen op ieders netvlies te krijgen.

"Op den duur ontstaat zowel vanuit de onderwijsvisie als de dagelijkse praktijk behoefte aan goede randvoorwaarden. Beleid is daar eentje van, net als goede infrastructuur, waardering en ondersteuning. Het wordt iets dat docenten helpt, in plaats van dat het van bovenaf over ze heen wordt gegoid."

Beleid als randvoorwaarde

Volgens Schalken is het essentieel om op het juiste moment beleid te ontwikkelen. "Beleid maken is geen startpunt om met dit onderwerp aan de slag te gaan. We kijken naar de bijdrage die open en digitale leermiddelen kan leveren in de onderwijsvisie. Ook helpen we docenten die aan de slag willen met open leermaterialen. Op dat moment ontstaat er zowel vanuit de onderwijsvisie als de dagelijkse praktijk behoefte aan goede randvoorwaarden. Beleid is daar eentje van, net als goede infrastructuur, waardering en ondersteuning. Het wordt iets dat docenten helpt, in plaats van dat het van bovenaf over ze heen wordt gegoid."

"Er zijn altijd meerdere mensen die vanuit verschillende invalshoeken iets kunnen zeggen over het onderwerp open en digitale leermaterialen. We werken nauw samen. Dat is zeker een kracht."

Samenwerken vanuit verschillende invalshoeken

Het helpt dat het onderwerp niet door een one man band binnen de grote organisatie wordt verspreid, maar door een team van experts uit meerdere diensten. "Er zijn altijd meerdere mensen die vanuit verschillende invalshoeken iets kunnen zeggen over het onderwerp open en digitale leermaterialen," zegt Schalken. "Of het nu gaat om de meerwaarde voor studiesucces, de manier waarop docenten kunnen worden ondersteund, eisen aan infrastructuur of de link met ontwikkelingen rond open science. We werken nauw samen. Dat is zeker een kracht. Daarmee voorkom je ook dat het een 'UB-ding' wordt."

Binnen de VU wordt steeds nauwer samengewerkt op het gebied van onderwijsvernieuwing. Zo vindt er eens in de twee weken een onderwijscafé plaats in het 'library lab', waarin ook het gebruik van open en digitale leermiddelen aan bod komt. De UB is een van de partijen die het onderwijscafé organiseert. "Het past goed bij ons om dit soort open community's te ondersteunen," zegt Schalken. "Volgend jaar wordt het onderwijscafé-concept doorontwikkeld, zodat er een permanente plek ontstaat waar docenten, studenten en onderwijsexperts elkaar kunnen ontmoeten om kennis te delen, samen te werken en te experimenteren."

Koppeling aan open science

Voor de VU is het vanzelfsprekend om ontwikkelingen rondom open leermaterialen te koppelen aan activiteiten op het gebied van open science, een onderwerp waar de universiteit al wat langer aandacht aan besteed. Schalken: "Onderwijs en onderzoek komen sowieso dicht bij elkaar. Het is interessant om onderzoeksoutput in het onderwijs te gebruiken. Deels heeft dat te maken met de readerregelingen; je wil zo weinig mogelijk kosten hebben aan de Stichting Pro, die hogeronderwijsinstellingen belast voor het opnemen van auteursrechtelijke werken in readers, de digitale leeromgeving et cetera. Maar studenten vinden het ook fijner om met werkelijke, open data te werken dan met een dataset die door een docent is bedacht."

Hij ziet met name veel overeenkomsten met de discussie rondom [FAIR data](#). In het wetenschappelijk onderzoek zijn onderzoeksresultaten pas verifieerbaar als de onderliggende data beschikbaar en herbruikbaar zijn. Datamanagement is een relatief nieuw fenomeen voor onderzoekers; van oudsher stelden ze alleen het eindproduct ter beschikking aan de buitenwereld.

De vraag naar incentives is dan ook een eerste overeenkomst tussen open leermaterialen en FAIR data. Wat zet docenten en onderzoekers aan tot delen? Ook vindbaarheid is een aandachtspunt voor zowel datasets als open leermaterialen. Maar de belangrijkste overeenkomst is dat data en leermaterialen veel dicht bij het primaire proces liggen dan bijvoorbeeld een artikel. Schalken: "Een artikel is een 'af' product, dat verschijnt als publicatie met als doel om te delen. Data wordt niet met dat doel gemaakt, net zo min als leermaterialen. Alleen de docent of de onderzoeker kent de context. Delen is dan vaak niet vanzelfsprekend; wellicht dat anderen niet snappen wat het is en niet kunnen beoordelen of het goed genoeg is."

Leren van de discussie over FAIR data

Wat kunnen we dan leren van FAIR data? Bijvoorbeeld dat er meer mogelijkheden zijn dan 'open' en 'gesloten'. "FAIR data gaat over findable, accessible, interoperable en reusable data, ofwel over kenmerken van de data die maken dat je ze kan hergebruiken. Als we willen dat leermaterialen open zijn, moet je eveneens zeker weten dat je ze kan vinden, dat je erbij kunt en dat het herbruikbaar is. De kenmerken voor bruikbaarheid zijn grotendeels hetzelfde."

Schalken zou graag zien dat er op landelijke niveau expliciete uitspraken worden gedaan over open leermaterialen.

Plannen en uitdagingen voor de nabije toekomst

De uitdaging voor de VU zit erin om van kleinschalige innovatieprojecten rondom open leermaterialen op te schalen naar een breder curriculum. "Belangrijk, maar tamelijk ongrijpbaar, is cultuur daarbij. Hoe kom je tot een cultuur van delen en samenwerken? Samen content maken en op elkaars werk vertrouwen? Dat kun je niet puur vanuit het onderwijs of het onderzoek aanpakken. Het gaat vaak om een cultuur binnen een vakgroep, of zelfs binnen de instelling."

Veel zal afhangen van het instellingsplan 2020-2025. "Daar zou ik graag concrete ambities in willen terugzien, die als kapstok kunnen dienen om als VU een keuze te maken richting digitaal en open. Daarnaast zou ik het mooi vinden als we via de zone Naar digitale (open) leermiddelen van het landelijke [Versnellingsplan onderwijsinnovatie met ICT](#), waaraan de VU ook deelneemt, een paar goede gezamenlijke projecten kunnen neerzetten. Zo vergroten we de slagkracht rond dit onderwerp."

[Terug](#)

Over Arjan Schalken

Arjan Schalken is adjunct-directeur van de Vrije Universiteit.

Stappenplan beleid

[Meer over dit stappenplan](#)

[Experts aan het woord](#)

[Colofon](#)

[Copyright](#)

SURF Open Leermaterialen

[Alle stappenplannen](#)

[Kennismaking open leermaterialen](#)

[Stappenplan Vakvocabulaire](#)

[Stappenplan Kwaliteitsmodel](#)

[Open leermaterialen in de praktijk](#)

[Meer informatie over open leermaterialen](#)

Interview met Ank Boersma en Gerlien Klein

HANZEHOGESCHOOL GRONINGEN

Geen beleidsnotitie, maar praktische aanbevelingen

De Hanzehogeschool Groningen beschikt met Gerlien Klein over een regievoerder Open en online leermaterialen. Het is één van de aanbevelingen die de hogeschool doet over het delen van leermaterialen: zorg dat er een eigenaar is die het proces aanjaagt.

In 2016 heeft de Hanzehogeschool een nieuw [strategisch plan](#) opgesteld. Het plan vormde de basis voor het Charter Verbinden en Vernieuwen in onderwijs, een intern document dat de strategische doelen vertaalt in concrete doelstellingen. Onderwijsadviseur Ank Boersma vertelt: "In het Charter hebben we vastgelegd dat we in 2020 leermaterialen delen binnen de Hanzehogeschool. In 2025 is de ambitie dat we met heel Nederland delen en heel Nederland met ons."

Begin 2018 nam Boersma samen met docent Jasper Boter deel aan de [leergang Beleid voor open leermaterialen](#) van SURF. Daarnaast werd er binnen Hanzehogeschool een klankbordgroep over open leermaterialen samengesteld, waarin onder meer docenten en studenten plaatsnamen. Aan de hand van de geleerde lessen uit de leergang en de feedback van de klankbordgroep kwam er een interne notitie tot stand. Daarin staan een aantal aanbevelingen voor het stimuleren van delen en hergebruik van open leermaterialen. Geen beleidsnotitie, maar elf praktische richtlijnen voor een project, dat inmiddels in gang is gezet. Benoem een eigenaar die het proces aanjaagt, bijvoorbeeld. Andere aanbevelingen uit de notitie zijn onder meer: start met een goede ICT-infrastructuur, begin met kleine acties in plaats van grote projecten, leg de focus op hergebruik en creëer bewustwording door het delen van goede voorbeelden.

Ank Boersma

"Onder leiding van een regievoerder Open en Online leermaterialen willen we bereiken dat delen en hergebruik van leermaterialen binnen de instelling gemeengoed wordt."

Project Activerend Leren

Binnen het project Activerend onderwijs van de Hanzehogeschool is Gerlien Klein inmiddels benoemd tot regievoerder Open en online leermaterialen. "Onder haar leiding willen we bereiken dat delen en hergebruik van leermaterialen binnen de instelling gemeengoed wordt," vertelt Boersma. Het project Activerend leren richt zich met name op docentprofessionalisering rondom de thema's Open en online leren en Blended Learning. In het project is veel aandacht voor de praktische ondersteuning. "Om bewustwording van de mogelijkheden te creëren, zetten we in op het delen van ervaringen," zegt Boersma. "Dit doen we onder andere via zogenaamde proeverijen en interviews met docenten op de portal Blended Learning binnen de Hanzehogeschool."

Begripsvorming nodig

Door een regievoerder aan te stellen, verzekert de Hanzehogeschool zich ervan dat het thema op ieders netvlies blijft. Het punt is wel dat er nog meer begripsvorming nodig is als het gaat om het open delen van leermaterialen." Klein bevestigt dit: "Termen als open leermaterialen, onderwijsmaterialen en leermiddelen lopen door elkaar. Daarnaast is nog niet voor iedereen binnen de instelling helder wat er al beschikbaar is. 'Wat zijn open textbooks? Wat is open delen? Hoe doe ik dat? Ik deel toch al met mijn studenten?' Daarover moeten we veel communiceren." De tijdgeest zit mee. Het onderwerp flexibilisering leeft onder de docenten en ze willen er graag aan bijdragen. "Het is de kunst om ze met elkaar in verbinding te brengen," stelt Klein.

Uitdagingen: administratie en infrastructuur

De eerste ambitie uit het Charter, delen binnen de instelling, is inmiddels uitgesteld van 2020 naar 2022. Dat heeft onder andere een praktische oorzaak: de bekostiging van flexibilisering roept vragen op. Klein vertelt: "Binnen een school wordt er wel gedeeld, maar daarbuiten nog weinig. Als de ene school iets ontwikkelt, dan zijn daar kosten aan verbonden. Als een andere school dat materiaal wil gebruiken, worden deze ontwikkelkosten dan verrekend?"

Een andere uitdaging is de infrastructuur. De eerste aanbeveling uit de notitie luidt: *Een goede ICT-infrastructuur is essentieel. Start met de ICT-infrastructuur, een online omgeving waar makkelijk gedeeld kan worden.* De Hanzehogeschool heeft een repository voor scripties en een repository voor onderzoek, maar een infrastructuur voor open leermaterialen delen is er (nog) niet.

Nadruk op hergebruik

In de notitie ligt de nadruk op het stimuleren van hergebruik. "De focus op hergebruik komt onder andere voort uit het tijdgebrek onder docenten," zegt Boersma. "Bij delen denken docenten dat er een kwaliteitsslag nodig is. Ook komen er auteursrechten om de hoek kijken als je materiaal deelt. Docenten hebben veel vragen over wat je nu wel of niet mag delen. Maar vooral leeft de vraag of het wel goed genoeg is. Ze zijn soms bang voor het oordeel van hun collega of de buitenwereld. Hergebruik daarentegen kan docenten extra tijd opleveren, mits ze goede hulp krijgen bij het zoeken naar leermaterialen."

De Hanzehogeschool biedt de docenten specifiek ondersteuning aan op het gebied van hergebruik. De instellingsbibliotheek maakte voor de opleidingen een zogenaamde [LibGuide](#), een overzichtspagina met handige informatie over open en online onderwijs. Boersma: "De bibliotheek maakt een voorselectie van databases, zodat een opleiding een directe verwijzing heeft naar die paar databases die voor hen het meest interessant zijn."

Een andere [LibGuide](#) ondersteunt docenten bij (her)gebruik van beeldmateriaal voor onderwijsmateriaal. Er wordt onder andere uitgelegd hoe je verwijst naar beeldmateriaal waar auteursrecht op rust. "De vraag is of de LibGuides worden gevonden door docenten," zegt Klein. Daarmee heeft ze ook de kern te pakken van haar eigen taak als regievoerder: meer bekendheid creëren binnen de instelling en zorgen dat het (her)gebruik van open leermaterialen vanzelfsprekender wordt.

Ank Boersma

" Docenten moeten openheid niet alleen opgelegd krijgen vanuit beleidsnotities. Het is zeker zo effectief als ze vanuit hun perspectief de 'what's in it for me?' inzien dat delen en hergebruik werkt. "

Verschillende lagen inzetten

Er zijn verschillende lagen binnen de instelling nodig om het delen en hergebruik van open leermaterialen op gang te brengen, merken ze bij de Hanzehogeschool. Boersma somt op: "Dat het een doelstelling is in het Charter, draagt eraan bij. Dat er een project Activerend onderwijs loopt, helpt ook. Verder is het belangrijk dat het belang van open wordt gezien door het management van de schools. Daar waar dat al zo is, ontstaat beweging. Tot slot zijn er zeker docenten die graag willen delen en hergebruiken, omdat het hen voordelen biedt."

Ze noemt het voorbeeld van een docent die hetzelfde vak geeft bij verschillende opleidingen. Momenteel gebruikt hij daarvoor overal verschillende lesmethodes. "Deze docent heeft een goede motivatie om te gaan hergebruiken. Docenten moeten het niet alleen opgelegd krijgen vanuit beleidsnotities. Het is zeker zo effectief als ze vanuit hun perspectief de 'What's in it for me?' inzien dat delen en hergebruik werkt."

Gerlien Klein

" De frustratie van docenten dat een uitgever het materiaal niet digitaal beschikbaar stelt, is een goede aanleiding om ze voor te leggen dat leer materiaal niet per se commercieel en gesloten hoeft te zijn. "

Digitale studieboeken

Estudybooks is een ander project waar de Hanzehogeschool bij betrokken is. Samen met SURF en een aantal uitgevers voeren ze een pilot uit met digitale studieboeken. De pilot blijkt een kans om het gesprek over openheid op gang te krijgen. "De frustratie van docenten dat een uitgever het materiaal niet digitaal beschikbaar stelt, is een goede aanleiding om ze voor te leggen dat leer materiaal niet per se commercieel en gesloten hoeft te zijn," zegt Klein.

Versnellingsplan

Allemaal redenen om in te zetten op open leermaterialen. De Hanzehogeschool is inmiddels aangesloten bij de zone van het [Versnellingsplan onderwijsinnovatie met ICT: Naar digitale \(open\) leermiddelen](#). Boersma en Klein zijn enthousiast over het actieve team, maar stellen ook vast dat ze naast Fontys de enige hogeschool zijn in de zone. Er doen vooral universiteiten mee. Ze roepen andere hogescholen op om zich vooral ook bij zone vier aan te sluiten.

[Terug](#)

Over Ank Boersma

Ank Boersma is onderwijsadviseur Hanzehogeschool Groningen.

Over Gerlien Klein

Gerlien Klein is regiovoerder Open en online leermaterialen Hanzehogeschool Groningen.

Stappenplan beleid

[Meer over dit stappenplan](#)

[Experts aan het woord](#)

[Colofon](#)

[Copyright](#)

SURF Open Leermaterialen

[Alle stappenplannen](#)

[Kennismaking open leermaterialen](#)

[Stappenplan Vakvocabulaire](#)

[Stappenplan Kwaliteitsmodel](#)

[Open leermaterialen in de praktijk](#)

[Meer informatie over open leermaterialen](#)

[Open leermaterialen startpagina](#)

Meer over dit stappenplan

Waarom delen en hergebruik van open leer materiaal?

Het ontwikkelen, delen en hergebruiken van open leer materialen kan een belangrijke stap zijn om de kwaliteit en efficiëntie van het hoger onderwijs te verbeteren. Hogeronderwijsinstellingen bieden steeds meer online en blended onderwijs aan. Dat doen ze om een kwaliteitsverbetering van het onderwijs te bewerkstelligen. Ook willen ze aan de vraag naar flexibeler onderwijs voldoen. Open en blended onderwijs vraagt om beschikbaarheid van digitaal leer materiaal. Door leer materiaal open beschikbaar te stellen, kan makkelijker worden gedeeld met andere instellingen. Door deze samenwerking kunnen collecties van hoge kwaliteit ontstaan.

Waarom een stappenplan beleid maken voor het delen en hergebruik van open leer materiaal?

Hogeronderwijsinstellingen zoeken naar manieren om het onderwerp breed voor het voetlicht te brengen. SURF krijgt regelmatig verzoeken voor ondersteuning bij het formuleren van beleid voor het delen en hergebruik van open leer materiaal. Het maken van beleid is een manier om bewustwording te creëren en om formeel vast te leggen hoe het delen en hergebruik binnen de instelling wordt gestimuleerd.

Definities

Het gaat in het stappenplan om het vrij beschikbaar stellen van nieuw en/of bestaand leer materiaal (delen) en om het gebruiken van het leer materiaal van andere docenten en instellingen (hergebruik), met als doel de kwaliteit van het onderwijs te verhogen. Onder de noemer 'open onderwijs' valt veel meer, bijvoorbeeld deelname aan een open online cursus van een andere onderwijsinstelling om daarmee credits te halen. Dat laten we hier bewust buiten beschouwing.

Het maken van beleid is een manier om bewustwording te creëren en om formeel vast te leggen hoe het delen en hergebruik binnen de instelling wordt gestimuleerd

[Terug](#)

Stappenplan beleid

[Meer over dit stappenplan](#)[Experts aan het woord](#)[Colofon](#)[Copyright](#)

SURF Open Leer materialen

[Alle stappenplannen](#)[Kennismaking open leer materialen](#)[Stappenplan Vakvocabulary](#)[Stappenplan Kwaliteitsmodel](#)[Open leer materialen in de praktijk](#)

Colofon

Dit stappenplan is ontwikkeld door Robert Schuwer, lector Open Educational Resources bij Fontys Hogescholen, en Linda Le Grand, communitymanager voor Wikiwijs bij Kennisnet, in samenwerking met SURF. Voor de best practices zijn interviews gevoerd met Michiel de Jong, Open Education expert bij de TU Delft en Michiel Munnik, projectmanager bij de TU Delft Library; Danny Plass, projectleider HBO-i en docent software engineering bij Saxion en Marloes van den Broek, lid van de projectgroep van het boegbeeldproject HBO-verpleegkunde en docent verpleegkunde bij Fontys Hogeschool.

Experts

Etienne Verheijck

ACADEMISCH MEDISCH CENTRUM

e.verheijck@amc.uva.nl

Martijn Ouwehand

TU DELFT

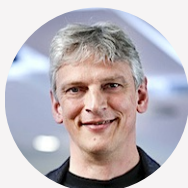
G.M.Ouwehand@tudelft.nl

Michele Gimbrere

WAGENINGEN UNIVERSITY & RESEARCH

michele.gimbrere@wur.nl

Nicolai van der Woert

RADBOUD UMC

Nicolai.vanderWoert@radboudumc.nl

Robert Schuwer

FONTYS HOGESCHOLEN

r.schuwer@fontys.nl

Rogier Schumacher

UNIVERSITEIT UTRECHT

r.w.g.schumacher@uu.nl

Ton Gloudemans

INHOLLAND

ton.gloudemans@inholland.nl

Ulrike Wild

WAGENINGEN UNIVERSITY & RESEARCH

ulrike.wild@wur.nl

Medewerkers stappenplan

Kirsten Veelo

SURFNET

kirsten.veelo@surfnet.nl

Lieke Rensink

SURFNET

lieke.rensink@surfnet.nl

Mariëlle Schipper

SURFNET

marielle.schipper@surfnet.nl

Marjolein van Trigt

TEKSTSCHRIJVER

info@marjoleinvantrigt.nl

Michel Jansen

SURFNET

michel.jansen@surfnet.nl

[Terug](#)

Stappenplan beleid

[Meer over dit stappenplan](#)

[Experts aan het woord](#)

[Colofon](#)

[Copyright](#)

SURF Open Leermaterialen

[Alle stappenplannen](#)

[Kennismaking open leermaterialen](#)

[Stappenplan Vakvocabulary](#)

[Stappenplan Kwaliteitsmodel](#)

[Open leermaterialen in de praktijk](#)

[Meer informatie over open leermaterialen](#)

Copyright

SURF hanteert bij voorkeur de licentie [Creative Commons Naamsvermelding 4.0 Internationaal](#). Deze licentie is van toepassing op alle informatie op deze website, met een aantal uitzonderingen:

- De licentie [Creative Commons Naamsvermelding 4.0 Internationaal](#) geldt niet voor persoonsgegevens en niet vrijgegeven foto's.
- Voor informatie in te downloaden documenten of op websites waarnaar de SURF-website verwijst, kunnen andere licenties en voorwaarden gelden.
- De volgende rechten worden door Creative Commons-licentie niet gewijzigd en blijven dus van kracht:
  1. octrooirechten en merkrechten
  2. de rechten van anderen, ofwel op onderdelen van deze website ofwel op de wijze waarop de website wordt gebruikt, zoals het portretrecht of privacyrecht

[Terug](#)

Stappenplan beleid

[Meer over dit stappenplan](#)

[Experts aan het woord](#)

[Colofon](#)

[Copyright](#)

SURF Open Leermaterialen

[Alle stappenplannen](#)

[Kennismaking open leermaterialen](#)

[Stappenplan Vakvocabulary](#)

[Stappenplan Kwaliteitsmodel](#)

[Open leermaterialen in de praktijk](#)

[Meer informatie over open leermaterialen](#)